

Ankara Üniversitesi Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Atatürk Yolu Dergisi/Journal of Atatürk Yolu, 73 (2023), s. 136-152.

Geliş/Received: 15.06.2023

Kabul/Accepted: 13.09.2023

DOI: 10.46955/ankuayd.1314954

(Araştırma Makalesi/Research Article)

ADANA BASININDA TÜRKİYE'DE ÇOK PARTİLİ İLK SEÇİM DÖNEMİ

THE FIRST TURKISH MULTI-PARTY ELECTIONS IN THE ADANA PRESS

ASLI EMİNE ÇOMU*

ÖZ

1945 yılı ortasında büyük bir savaşın yorgunluğunu üzerinde taşıyan Türkiye Cumhuriyeti, dünyada hâkim olan yeniden doğuş atmosferinin etkisi altına girerek 22 yıllık tek parti rejimini değiştirmek için gerekli adımları atmaya karar vermiştir. Cumhuriyetin kuruluşuyla yaşıt olan Cumhuriyet Halk Partisi, daha önceki başarısız çok partili yaşam denemelerinden farklı olarak bu sefer kalıcı bir sistemin kurulmasının önünü açmıştır. Partinin içinden doğan Demokrat Parti ile çok partili hayat artık Türkiye Cumhuriyeti'nin bir gerçeği haline gelmiştir. Çok partili hayatın büyük bir hızla gelişmesi birçok farklı grupta şaşkınlık yaratmış ve adaptasyon sürecini zorlaştırmıştır. Bunun yanında değişim isteyen halk kitlelerini ise heyecanlandırmış ve siyasi hayata renk katmıştır. Makale, Türkiye Cumhuriyeti'nin dönüm noktalarından biri olan bu süreci 1940'lı yılların en gelişmiş ve müreffeh illerinden biri olan Adana üzerinden inceleyecektir. Ulusal ölçekte etkin yayın organlarıyla Adana, bu dönemin hareketli siyasi yaşamını anlamak için önem arz eden bir örnektir. Türkiye Cumhuriyeti'nin demokrasiye geçişinin başlangıç yıllarında yaşadığı belirsizlik ve kaygının Adana gazetelerinin sayfalarına yansımaların mercek altına alınması da bu çalışmanın ana teması olarak belirlenip var olan literatüre katkı sağlanması amaçlanmaktadır.

Anahtar Kelimeler: 1946 Seçimleri, Adana Basını, Çok Partili Sistem, Demokratikleşme, Muhalefet.

ABSTRACT

Bearing the fatigue of a great war in the middle of 1945, the Republic of Turkey, under the influence of the atmosphere of rebirth prevailing in the world, decided to take the necessary steps to change the 22-year-old single-party regime. The Republican People's Party, which is as old as the establishment of the Republic, unlike the previous unsuccessful multi-party life attempts, paved the way for the establishment of a permanent system. With the emergence of the Democrat Party from former cadres of the Republican People's Party, multi-party life has become the reality of the Republic. The rapid development of multi-party life stunned various groups and complicated the adaptation process. Moreover, it excited the masses and energized political discourse. This article aims to examine this historical turning point in Turkish history through Adana, a lively and prosperous province of the 1940s. Adana, with its nationally effective media organs, is a crucial example for understanding the dynamics of the period under discussion. It is also aimed to a trial to contribute to the existing literature by reflecting the uncertainty and anxiety experienced in the Republic Turkey on the pages of Adana newspapers during the transition to democracy.

Keywords: Adana Press, Democratization, Multi-party System, Opposition, The 1946 Elections.

* Dr. Öğr. Üyesi, Çukurova Üniversitesi Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Bölümü, aslicomu@gmail.com, ORCID: 0000-0001-9346-7475.

Extended Abstract

When the Turkish Republic was proclaimed on 29 October 1923, the main task was to achieve the transition from traditional imperial system to a modern nation state. An ambitious reform agenda and decisive steps to reshape internal and external structures of the state marked the birth of a new country. Democracy played a minor role during the first phase of the nation-building process, but it was felt as a deficiency over time. Concrete steps were taken towards democratization, which led to Turkey's short experience with multiparty democracy. After a short while, it was decided that it was too soon to establish opposition parties on grounds of impeding the reform process, which still remained fragile and incomplete.

The one-party rule continued during the rough years of the Second World War, which was an unexpected cataclysm that rocked the entire world. The end of the war was also accepted as the beginning of a new global order dominated by the United States's economic and military power. The Republican People's Party which had ruled the country for over twenty years, decided to make a significant and permanent change in the political system. It could be accepted as a cautious move, since the founders of the main opposition party, the Democrat Party, were former members of the Republican People's Party. They were part of the reform agenda pursued over the past two decades by the ruling party. Therefore, they were quite aware of its weaknesses and the threats it faced.

At the beginning, the Democrat Party was welcomed and greatly supported by the government and press. Celal Bayar, the leader of the party, was the last prime minister appointed by Mustafa Kemal Atatürk. Therefore, he appeared as the best candidate for the opposition. The tone of the opposition rhetoric was quite moderate and focused mostly on the need to advance necessary actions to improve upon the living conditions of people that were considered to be less than ideal. However, with time, the opposition had changed its stand and taken a more critical approach to government policies. This actually caused a serious reaction from the government authorities who were not used to such criticism. The opposition was blamed by the members of the Republican People's Party for going beyond the boundaries set by the government. This did not make the opposition take a step back. In contrast, the opposition raised the level of criticism, especially after the government's decision to advance elections, which started a serious contention between political parties.

Adana, as one of the major cities in Turkey in the 1940s, reflected this contentious election season quite well. Three existing local newspapers were published by the members of the Republican People's Party, who openly showed their support to the government. The establishment of the Democrat Party under the leadership of Celal Bayar was first welcomed by these newspapers by speaking highly of Bayar's personality. While in essence similar to the government's approach at the beginning, these newspapers tried to be cautious in their tone. Immediately after the verbal exchange between the government and the opposition during the election talks at the Turkish Grand National Assembly, these newspapers changed their attitude and took a more critical stance towards the Democrat Party. In an effort to discredit the opposition, these newspapers began to act together. In order to respond to rumors and speculation, the opposition began to publish its own newspaper, which made the atmosphere even more tense. This paper sheds light into this first multiparty election period through the lens of local newspapers published in Adana and reflect the reactions of two opposing groups and general population to election race.

Giriş

1945 yılına gelindiğinde Türkiye altı yıl süren ağır bir savaş bilançosuyla yüz yüze gelmiştir. Türkiye savaşa girmemesine rağmen dört tarafını saran çatışmalar nedeniyle her an tetikte kalarak büyük bir orduyu beslemek durumunda kalmıştır. Savaş yıllarının ağırlığı sadece halkta değil Cumhuriyet Halk Partisinin (CHP) içinde de kendini göstermiş ve parti içinde muhalif gruplar oluşmuştur.¹ Özellikle hayat pahalılığı, memurların yaşadıkları sıkıntılar, karaborsacılık ve vergi sisteminin işlevsizliği, muhaliflerin temel eleştiri noktalarını oluşturmuştur.² Bu muhaliflerin başında ise Celal Bayar, Refik Koraltan, Fuat Köprülü ve Adnan Menderes gelmektedir. Bu dört CHP milletvekili 7 Haziran 1945'te Meclis Grubuna "Dörtlü Takrir" sunarak bir liberalleşme hareketi amaçlamış ve vatandaşların hak ve hürriyetlerini anayasanın gerektirdiği genişlikte kullanmalarını talep etmişlerdir. Fakat takrir reddedilmiş ama muhalif sesler susmamıştır. En sonunda Menderes, Koraltan ve Köprülü CHP Başkanlık Divanı tarafından parti hareket ve faaliyetlerine aykırı davranışlarda buldukları gerekçesiyle partiden uzaklaştırılmışlardır.³ Bu süreç Türkiye'nin kalıcı olarak çok partili sisteme geçişinin başlangıcını oluşturacaktır.

Bu dönemde basının ulusal çıkarlara hizmet etmede aracılık yapması beklenirken çıkar çatışması doğduğu dönemlerde basının sesi kesilmiştir.⁴ Özellikle İsmet İnönü'nün cumhurbaşkanlığı döneminde bizzat yönetim tarafından gönderilen makaleler ve gazeteler tarafından doğrudan basılmıştır. Gazetecilerin ve gazete sahiplerinin çoğu milletvekili olarak aktif siyasetin içinde yer almışlardır.⁵ Tek parti dönemi Adana basını bu durumu tamamıyla yansıtan örneklerden biridir. 1946 başında üç gazete, Türk Sözü, Yeni Adana ve Bugün, aktif CHP üyeleri tarafından çıkarılan gündelik yayın organlarıdır. Bunlara daha sonra Demokrat Partinin (DP) yayın organı olan Demokrat katılacaktır.

Bu yayın organlarından en eskisi olan Yeni Adana, Adana vilayetinde Fransız işgalinin başlamasıyla yayın hayatına başlamış ve Millî Mücadele döneminin ağır şartlarına rağmen yayın hayatına devam etmiştir. Adana'da Kuvâ-yi Milliye örgütlenmesinin başında yer alan Ahmet Remzi Yüreğir⁶ tarafından basılan gazete, varlığını hala sürdürmektedir. Gazeteciliğe Yeni Adana gazetesi ile başlayan Ferit Celal Güven ise 1923'te gazeteden ayrılarak Türk Sözü gazetesini kurmuştur. Güven ayrıca uzun dönem CHP milletvekilliği yapmıştır.⁷ Bugün gazetesinin sahibi Cavit Oral ise Jön Türk devrimi sonrası Adana'da İttidal gazetesini çıkaran İhsan Fikri Bey ile Adana Belediyesi eski başkanlarından Kasım Bey'in kızı Fatma Hanım'ın oğludur. Anne tarafından Ramazanoğulları'na mensup olan Oral, toprak zengini bir ailenin ferdi ve CHP milletvekilidir.⁸ Bütün gazeteler CHP'liler tarafından çıkarılıyor olmasına rağmen bu gazeteler arasında münakaşalar yaşanmış ve bunlar kamuoyunda olumsuz bir etki yaratmıştır. CHP Seyhan Bölgesi Müfettişi Denizli Milletvekili Abidin Ege tarafından bu gazeteler uyarılmış ve yapılan münakaşaların yerinde olmadığı özellikle belirtilmiştir. Bu uyarılar neticesinde Türk Sözü ve Yeni Adana arasında yıllardır süren husumet sona erdirilerek ortak hareket etme kararı alınmıştır.⁹

Bu makale 1946 yılının başından itibaren Adana basınında çok partili hayata geçiş sürecini özellikle DP'nin kuruluşunu ve teşkilatını oluşturması merkeze alınarak inceleyecektir. Gazetelerin çok partili hayata geçişten itibaren verdikleri tepkilerin yanında 1946 yılının yoğun seçim programının ve propaganda sürecinin de inceleneceği makalede özellikle Adana vilayeti üzerinde durularak Türkiye Cumhuriyeti'nin geçiş yaptığı bu yeni devrin basın organlarına yansımaları üzerine eğilecektir. Bu bakımdan 1946 yılı Adana gazetelerinin mercek altına alınmasıyla gerçek anlamda ilk muhalif çekişmelerin ortaya konulması hedeflenerek çok partili hayata yaklaşımın hem iktidar partisi taraftarı gazeteler üzerinden hem de muhalif bir yayın organı tarafından karşılaştırılmalı olarak yansıtılması amaçlanmaktadır.

¹ Cem Eroğul, *Demokrat Parti Tarihi ve İdeolojisi*, Ankara: İmge Kitabevi, 2003, 18, 25.

² Eroğul, *Demokrat Parti Tarihi ve İdeolojisi*, 25.

³ Rıfka Salim Burçak, *Türkiye'de Demokrasiye Geçiş 1945-1950*, Olgaç Yayınevi, 1979, 58, 62.

⁴ Nilgün Gürkan, *Türkiye'de Demokrasiye Geçişte Basın (1945-1950)*, İstanbul: İletişim Yayıncılık, 1998, 76.

⁵ Gürkan, *Türkiye'de Demokrasiye Geçişte Basın (1945-1950)*, 76-77.

⁶ *Adana'nın Kurtuluş Mücadelesi Anıları*, Yay. Haz. Tiraje Zeynep Yüreğir, İstanbul: Terskule, 2022, 42.

⁷ Şeyda Özçelik, "Yeni harflerin Kabulü ve Adana Basınına Yansımaları: "Yeni Adana" ve "Türk Sözü" Gazetesi, *Turkish Studies*, 8/7 (2013), 400.

⁸ *Adana İttidal Gazetesi*, Yay. Haz. Ahmet Uçar, Kemal Erkan, Selman Soydemir, Ankara: Türk Tarih Kurumu, 2014, 16-17.

⁹ T.C. Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı Cumhuriyet Arşivi (BCA), 490-1-0-184-734-3,(25.1.1946).

Demokrat Parti'nin Kuruluşunun Adana Basınına Yansıması

DP'nin 7 Ocak 1946'da kurulmasının yankıları Adana gazeteleri tarafından ele alınarak tarafsız bir şekilde haber konusu yapılmıştır. Bu tarafsızlığın arkasındaki temel sebep ise Celal Bayar ile bağlantılıdır. Celal Bayar'ın 3 Aralık 1945'te CHP'den istifa etmesiyle kuruluşunun temelleri atılan DP, uzun zamandır arzulanan muhalefet partisi modelini meydana getirmiştir. Bayar'ın kişiliği, Mustafa Kemal Atatürk'ün yakın çalışma arkadaşlarından biri olması, inkılaplara ve rejime bağlılığı sistemde büyük değişiklikler yapılmadan çok partili sisteme geçişin yaşanmasına olanak sağlayacağı düşüncesi bu yaklaşımda etkili olmuştur.¹⁰ Aynı zamanda Adana basını ulusal basının yaklaşımını da takip ederek böyle bir tavır takınmayı uygun görmüştür.¹¹

Türk Sözü ve Yeni Adana gazeteleri DP'nin kuruluşunu gazetelerinden gayet saygılı ama yine de temkinli bir dille duyurmuş ve daha sonraki günlerde de partinin teşkilatlanması ile ilgili gelişmeleri okuyucularıyla paylaşmaya devam etmişlerdir.¹² Partinin kuruluşu üzerine Zeynel Besim Sun, Türk Sözü gazetesinde yayımlanan yazısında Milli Kalkınma ve Sosyal Demokrat Partilerinin de kurulduğunu dile getirerek bu partiler içinde en önemli muhalefet partisinin DP olacağını ifade etmiştir. Celal Bayar'ın kişiliğine de övgüde bulunarak "şahsiyetinin herkese ümit ve emniyet verdiğini" yazmış ve partinin yurdun her tarafında tutunmak ve çalışma imkânları aramak istemesini pek doğal bulmuştur. Yazara göre her partinin hedefi iktidar mevkiidir. Seçim kanunu henüz değişmemiş olmakla beraber siyasi hayatta yepyeni bir devrin açıldığı ise muhakkaktır.¹³

Zeynel Besim Sun, bir ay sonra bu sefer Yeni Adana'ya yazdığı makalede ise çok partili sisteme geçmeyi desteklediğini tekrar dile getirmiştir. Sun'a göre Türk hükümeti, çağdaş ileri milletlerin yolunda yürümek için çaba göstermelidir. Bu çabanın içinde gruplaşmanın da olduğunu kabullenip demokrasi adına her grubun aynı hedefe doğru ayrı ayrı yollardan gitmesinin normal olduğunu altını çizmiştir. Burada önemli olan insanların birbirine güvenmesidir. Bu güven ağının özellikle CHP'liler arasında olması gerektiğini de öne süren Sun, bu yeni partilerin CHP içinde bağlılığı arttırarak oluşacak birliğin çağdaş milletlerin seviyesine çıkmada bir elzem olduğunu dile getirmiştir.¹⁴

Bugün gazetesi de diğer gazetelerin yolundan giderek yeni partinin kuruluşunu destekler bir söylem geliştirmiş ve bu söylemini Celal Bayar'a yapılan övgülerle pekiştirmiştir. 13 Ocak'ta Cavit Oral'ın yazdığı makalede CHP'nin Atatürk tarafından kurulduğu hatırlatılırken partinin bugüne kadar memleketin geleceğini tayin etmede söz hakkına sahip tek siyasi parti olduğunu ama buna rağmen bütün Türk milletinin partiyi kucakladığını dile getirmiştir. Bu sevgiye karşılık CHP de millete yaptığı eşsiz ve sayısız eserlerle gerçekten bir inkılap partisi olduğunu emsalsiz bir biçimde ispat etmiştir. Partinin kurucuları bu sevgiye rağmen tek partili sistemden çıkmak için çaba göstermişler ama Serbest Cumhuriyet Fırkası örneğinde olduğu gibi hayal kırıklığı yaşamışlardır. Fakat Cavit Oral'a göre DP'nin şansı daha yüksektir çünkü CHP hükümetinde başbakanlık yapmış kıymetli bir devlet adamı tarafından kurulmuştur. Celal Bayar'ın bu tarihi mesuliyeti üzerine almış olması memleket hesabına sevinilecek bir şey olması yanında gelecek için de bir garanti teşkil etmektedir. Hazırlanan parti programında hoş giden bir ihtiyatkârlık, yerinde bir temkin ve ağırbaşlılık vardır. Burada üzerinde durulan nokta ülkede particilik zihniyetinin henüz oturmamış olmasıdır ki Serbest Cumhuriyet Fırkası döneminde ülkenin iki düşman kutba ayrılması buna verilecek en güzel örnektir. Bu açıdan CHP'liler, DP ve diğer kurulmuş ve kurulacak olan partileri ciddiyetle karşılamalı ve particiliğin karşılıklı kin ve nifak sebebi olmadığını anlamak durumundadırlar. Memleketin ortak menfaati söz konusu olduğunda vatandaşlar farklı partileri destekleseler de aralarında kin doğmaz. Bunun için gazetelere büyük iş düştüğünü dile getiren Oral, gazetelerin asıl görevinin halkı aydınlatmak olduğunu hatırlatarak kendilerine yakışan ağırbaşlılıktan ayrılmamaları gerektiğini özellikle ifade etmiştir.¹⁵

Bugün gazetesi desteğini daha sonraki sayılarında da dile getirmiş ve DP'nin de aynı CHP gibi dış politikada bağımsızlık ve milli bütünlük esaslarını benimseyeceğini ifade etmiştir. Burada tek partili döneme gelecek eleştirileri saf dışı etmek için bu dönemin asla bir diktatörlüğe dönmediğinin altını çizilirken DP'nin kurulmasıyla demokrasinin önündeki en önemli eksikliğin tamamlandığı vurgulanmıştır. Partinin kuruluşu idare üzerindeki denetlemeyi sağlayarak millet ve memleket işlerinin açıkça konuşulması, ayrı partilere mensup olanlar arasında tartışma konusu yapılması, davaların aydınlanmasına yarayacağı gibi Türk vatandaşlarının kafa ve vicdan

¹⁰ Haydar Temür, *Demokrat Parti'de Parti İçi Muhalefet (1946-1960)*, İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları, 2022, 71.

¹¹ Cemil Koçak, *Türkiye'de İki Partili Siyasi Sistemin Kuruluş Yılları (1945-1950) İktidar ve Demokratlar*, Cilt 2, İstanbul: İletişim Yayınları, 2012, 30.

¹² "Demokrat Parti Kuruldu", *Türk Sözü*, 8 Ocak 1946, 1; "Yeni Parti Kuruldu", *Yeni Adana*, 8 Ocak 1946, 1.

¹³ Zeynel Besim Sun, "Yeni Parti Münasebetiyle", *Türk Sözü*, 9 Ocak 1946, 1.

¹⁴ Zeynel Besim Sun, "Siyaset Yollarında", *Yeni Adana*, 14 Şubat 1946, 1.

¹⁵ Cavit Oral, "Particilik Hayatı Başlarken", *Bugün*, 13 Ocak 1946, 1.

hürriyeti içinde yetişerek bir an önce siyasi olgunluğa kavuşmalarının da altyapısını hazırlayacaktır. Burada önemle üzerinde durulan nokta DP'nin programında küçük yorum farklılıklarıyla CHP'nin esas prensiplerini benimsemesi ve anayasaya tamamen bağlı kalmasıdır. Bu sebeple CHP'ye gönül verenler yeni kurulan partiyi temiz duygu ve asil bir ümitle karşılamaktadır.¹⁶

Bu olumlu yaklaşım zamanla yerini tedirginliğe bırakarak destekleyici söylem ise eleştirel bir havaya bürünmüştür. Yeni Adana'da yayımlanan bir makalede yeni partilerin demokrasi hayatı adına sevinçle karşılanacak hadiseler olmasına rağmen Türkiye'de bu iş olgunlaşmadan zayıf ruhlu insanların görünüşe ve cereyanlara kapılıp ciddi ve samimi işlerin dışına çıkarak suni meselelere teşebbüs etmeleri eleştirilmiştir. Yeni partilerin bu hızla kurulması eleştirilirken en hür ve demokratik ülkelerden Amerika Birleşik Devletleri ve İngiltere'de aktif iki partinin birbirleriyle yarıştığı altı çizilmektedir. Henüz olgunlaşmamış dimağlarda çok partili yaşamın bu kadar kısa sürede doğurabileceği sıkıntılar bir şekilde dile getirilirken Atatürk'ün kurduğu partinin ise her daim birinci sırayı muhafaza edeceğinden hiçbir şüphe duyulmadığı da vurgulanmıştır.¹⁷

Demokrat Partinin Adana'da Örgütlenmesi: Etkiler ve Karşılaşılan Zorluklar

Demokrat Parti Adana'da örgütlenmesini mart ayının başında tamamlamış ve resmi makamlara müracaat etmiştir.¹⁸ Doktor Bahri Erkam, Doktor Süleyman Kuntalp, Tüccar Ömer Başeğmez, Dökmeci Namık Yaman, Avukat Mustafa Nuri Tunç, Gazeteci Ahmet Saygan ve Tüccar Selâhaddin Karazincirli'den oluşan il müteşebbis heyetinin başkanlığına ise Doktor Bahri Erkam seçilmiştir.¹⁹ DP'nin il örgütlenmesi gazete sayfalarına gayet normal bir aktivite olarak yansırken bu teşebbüsün ayıp olmadığı ama parti tarafından çekingen davranmanın şüpheler uyandırdığı dile getirilmiştir. Bunun yanında muhalif partilerin o an için büyük bir rol oynamamasına rağmen iktidar partisini derli toplu olmaya zorladıkları için bu partiler faydalı bulunmuştur. CHP bu partilerden çekinerek adımlarını daha dikkatli atacaktır.²⁰

İl örgütlenmesini tamamladıktan sonra uygun bir bina bulana kadar geçici bir ofiste faaliyetlerini yerine getiren DP²¹ bütün gazetelere gönderdiği ilanla 23 Nisan 1946'da yeni binalarına geçeceklerini ve bu açılışa partinin kurucularından Fuat Köprülü'nün de katılacağını bütün Adanalılara duyurmuştur.²² Adana Valisi Akif Eyidoğan başta olmak üzere birçok bürokrat ve yöneticinin, gazetecilerin ve DP çevre il ve ilçe teşkilatlarının ileri gelenlerinin katıldığı açılış töreninde Fuat Köprülü bir konuşma yapmış ve bu konuşmada DP'nin bir husumet partisi olmadığını; dünyanın gidiş şartlarına göre partinin kurulduğunu dile getirmiştir. Ayrıca partilerinin Serbest Cumhuriyet Fırkasından farklı olduğunu vurgulayarak o fırkanın emirle kurulduğunu ve emirle kapandığını ama DP için böyle bir şeyin söz konusu bile olamayacağını ifade etmiştir. Ayrıca yaptığı konuşmada "birtakım kendini bilmezler" olarak addettiği kişilerin partiye husumet gösterdiğini, tehditler savurur gibi tavır takındığını ileri sürerek "Bu kişilerin bu hallerine ancak gülünür!" diyerek sözlerini tamamlamıştır.²³

Yerel bürokrasinin tam kadro ile katılarak destek verdiği açılış töreni sorunsuz geçmiş ve karşılıklı iyi niyet temennileriyle son bulmuştur. İlişkileri geren asıl durum, açılıştan birkaç hafta sonra Fuat Köprülü'nün yabancı basın organlarına verdiği röportajla gerçekleşmiştir. Chicago Tribune ve New York Times gazetelerine konuşan Fuat Köprülü Adana Valisi Akif Eyidoğan'dan şikâyetçi olmuş ve DP'nin ocak açmasının vali tarafından engellediğini ifade etmiştir. Fuat Köprülü verdiği röportajda Türkiye hükümetini, memleketin politika hayatında gayri kanuni ve demokrasiye aykırı metotlara başvurmakla suçlayarak Anadolu'da birçok kasabalarda DP'nin faaliyetlerinin polis ve jandarma da dâhil olmak üzere hükümet makamları tarafından baltalandığını iddia etmiştir.²⁴ Köprülü'ye CHP'den tepkiler gelmiş ve hatta o dönem CHP milletvekili olan Nihat Erim, ortada hiçbir şey yokken bu kadar telaş ve kızgınlık göstermenin altında başka sebepler olduğunu ima ederek "DP'nin çok istediği ileri demokrasi kurulduktan sonra aile işlerini bile yabancılarla görüşmek zorunda kalınacağı" şeklinde bir olasılığı ortaya atmıştır.²⁵

¹⁶ Yavuz Abadan, "Türk Demokrasisi ve Yeni Parti", *Bugün*, 22 Ocak 1946, 1.

¹⁷ "Varan Beş", *Yeni Adana*, 22 Mart 1946, 1.

¹⁸ "Demokrat Parti Seyhan Teşkilatı", *Türk Sözü*, 12 Mart 1946, 1.

¹⁹ "Demokrat Parti İl ve İlçe Heyetleri Kuruldu", *Bugün*, 10 Mart 1946, 1.

²⁰ Zeynel Besim Sun, "Demokrat Parti Kurma Teşebbüsü", *Türk Sözü*, 7 Mart 1946, 1.

²¹ "Demokrat Parti Seyhan İli Müteşebbis Heyeti Başkanlığından", *Türk Sözü*, 20 Mart 1946, 3.

²² "Fuat Köprülü Dün Şehrimize Geldi", *Türk Sözü*, 20 Nisan 1946, 2.

²³ "Demokrat Parti", *Yeni Adana*, 24 Nisan 1946, 2.

²⁴ "Fuat Köprülü Hükümeti Şikâyet Etti", *Yeni Adana*, 16 Mayıs 1946, 1.

²⁵ "Fuat Köprülü Yeni Bir Beyanatta Bulundu", *Yeni Adana*, 17 Mayıs 1946, 1.

Yönetilen suçlamalara karşı ise Vali Akif Eyidoğan Bugün gazetesinden cevap vermiştir. Vali, DP'nin Adana İl Teşkilatının açılmasına kendisinin de katıldığını ama Akkapı Mahallesi'nde açılacak ocağın CHP'nin ocağıyla aynı binada bulunmasından dolayı ilk başta açılmamasına yönelik bir emir gönderilse de daha sonra bunun kanunsuz olduğu ifade edilerek emrin geri alınıp ocağın açıldığını ifade etmiştir. İl dâhilinde ne DP'nin ne de başka bir partinin herhangi bir şubesinin kanuni kuruluş ve açılışına mâni olunması için ne polise ne de jandarmaya hiçbir emir verilmediğini dile getiren Vali, bu durum için Amerikan gazetelerine başvurmanın oldukça tuhaf olduğunu belirtmiştir.²⁶

Tepkiler bununla da kalmamış ve Hüseyin Cahit Yalçın'ın Tanin gazetesinde bu konuyla alakalı yazdığı makaleyi sütunlarına taşıyan Bugün gazetesi, olayın üstüne gitmeye devam etmiştir. Hüseyin Cahit Yalçın, Fuat Köprülü'nün memleketi yabancılara ve özellikle ülkenin düşmanı olarak nitelediği Gürcü profesörler, Moskova radyoları ve Ermeni papazlarına şikâyet ettiğini ve eğer kendisinin bir şikâyeti varsa bunu Türk kamuoyuna yapması gerektiğini yazmıştır. Bu hareketinden dolayı Fuat Köprülü'yü milli hissiyattan yoksun bir kişi olarak betimleyerek şikâyetin niteliğinin yetersiz olduğunu iddia etmiştir. Yalçın'a göre DP'nin ocak açması bir tek Adana'da engellenmiş olmalıdır ki diğer şehirlerde faaliyet gösteren ocaklar genel bir yasağın olmadığını göstermektedir.²⁷

Cavit Oral da konuya bizzat dâhil olmuş ve yayımladığı makalede Köprülü'nün verdiği beyanati bir memlekette demokrasiyi gerçekleştirme, particilik zihniyetini yayma ve yerleştirmenin görüldüğü gibi kolay bir iş olmadığını bir göstergesi olarak değerlendirmiştir. Köprülü gibi aydın ve tanınmış bir politikacının bile hissiyatına mağlup olabileceğinin altını çizerken bu hareketin DP'nin iktidarı hedeflediğinin bir işareti olduğunu ifade etmiştir. İktidarın her partinin arzusu olduğu gerçeğinin yanında bu partinin henüz birkaç aylık ömrüyle bu kadar büyük bir hamleye girişmesinin normal olmadığını da dile getirmiştir. DP'nin karşısında 25 yıldan beri kökleşmiş, ülkede büyük çapta inkılaplar başarmış ve başında Atatürk ve İnönü gibi müstesna liderlerin bulunduğu mağlup edilmesi güç bir parti vardır. Oral'a göre DP bu kadar ihtirasla hareket etmemeli ve demokrasilerin vazgeçilmez unsurlarından olan iktidarı denetleme ve tenkit vazifesine yoğunlaşmalıdır. Partinin tabanı bu şekilde zamanla genişleyerek 5-10 sene içinde DP olgunlaşıp CHP'nin karşısına gerçek bir rakip olarak belirecektir. Gerçek muhalefetten anlaşılan mana tamamıyla budur.²⁸

Gelen tepkiler üzerine Köprülü kendini savunmuş ve röportaj verdiği gazetecinin²⁹ yabancı bir gazetede çalıştığını bilmediğini söylemiştir.³⁰ Fakat bu savunma yeterli bulunmamış ve daha sonra şiddetlenecek olan parti savaşlarının ilk aşamasını oluşturmuştur. DP'nin Cavit Oral'ın da yazısında dile getirdiği gibi çizilen çerçevenin dışına çıkması karşılıklı atışmaların dozunu arttırmış ve iktidar mücadelesi için iki partiyi karşı karşıya getirmiştir. Bu durum gelecek günlerin bir ön provası olarak kabul edilebilen önemli bir dönüm noktası olmuştur.

1946 Yerel Seçimleri ve Parti Rekabeti

29 Nisan 1946'da TBMM'de o dönem İçişleri Bakanı olan Hilmi Uran söz alıp seçimlerin artık bir hafta ve kâfi gelmediği takdirde uzatılarak ikinci bir hafta dâhilinde yapılması hükmünü değiştirerek belediye seçimlerinin bir günde yapılması hükmünü getirdiklerini, seçimlerin pazar günü olacağını ve seçim esnasında vatandaşlar oy kullanırken partilerin temsilci bulundurmasına olanak sağladıklarını dile getirmiştir.³¹ Bu değişikliğin yanında 1946'da yapılması gereken yerel seçimleri Eylül ayından Mayıs'a taşıyacaklarını açıklamış ve bunun sebebi olarak da olası bir genel seçimde bugünkü belediye heyetleri yerine yeni seçim kanunuyla belirlenecek belediye heyetlerinin görev almasının daha demokratik ve bugünün ihtiyacına daha uygun olduğu gösterilmiştir.³²

Meclisteki görüşmelerde söz alan DP kurucularından Adnan Menderes bu düzenlemeye itiraz etmiştir. Ona göre belediye meclis seçimlerinin erkene çekilmesi ve 1947'de yapılması gereken milletvekili seçimlerinin de bir yıl öne alınması yanlıştır. Siyasi alanda teşkilatlanma henüz ilk aylarını yaşamaktadır. Seçimlerin böyle bir zamanda yapılması ve yeni kurulmakta olan partilere birkaç ayın dahi esirgemek istenmesi millet iradesinin serbest tecellisini engelleyen bir karar olarak karşıladığını ifade eden Adnan Menderes, bu durumun kamuoyundan

²⁶ "Valimiz Akif Eyidoğan'ın Bugün'e Yaptığı Demeç", *Bugün*, 17 Mayıs 1946, 1.

²⁷ Cahit Yalçın, "Bir Fena Vatandaş Örneği", *Bugün*, 19 Mayıs 1946, 1.

²⁸ Cavit Oral, "Normal Muhalefetten Anladığımız", *Bugün*, 21 Mayıs 1946, 1.

²⁹ Gazetecinin adı makalelerde belirtilmemiştir.

³⁰ Oral, "Normal Muhalefetten Anladığımız", *Bugün*, 21 Mayıs 1946, 1.

³¹ *TBMM Tutanak Dergisi*, Dönem 7, Cilt 22, Toplantı 3, 45.Birleşim, 29 Nisan 1946, 215.

³² *TBMM Tutanak Dergisi*, Dönem 7, Cilt 22, Toplantı 3, 45.Birleşim, 29 Nisan 1946, 215.

kaçmayacağını da sözlerine eklemiştir. Hala CHP harici siyasi partilerin matbuat türü baskılar ve kanuni engeller altında olduğunu dile getirirken memlekette gerçek ve ileri demokrasiye yer veren tedbirler alınmadıkça demokrasiyi aksatan kanunlar değişmedikçe ve milletin yeni seçime hazırlanması için belli bir zaman geçmedikçe seçimlerin yapılmasının çok hatalı bir hareket olduğunda ısrar ettiklerini ifade ederek sözlerini tamamlamıştır.³³ Bunun üzerine CHP adına söz alan Recep Peker, kürsüden DP'lilerin sesini duymaktan mutluluk duyduklarını dile getirerek inkılap partisi olan CHP'nin herhangi bir partinin yürüyüşünü engellemesinin mümkün olmadığını söyleyerek DP'nin kuruluşunu faydalı bulduklarını ve demokrat memleketlerdeki düşünceye sahip olmalarından dolayı da bunu desteklediklerini belirtmiştir. Bunun yanında Mayıs ayına taşınan yerel seçimlere partinin katılmasını ve sandık başında temsilciler bulundurmasını candan dilediğini ifade etmiştir.³⁴

DP'nin seçimlerin öne alınmasına verdiği tepki ve buna müteakip seçime katılma konusundaki meyilsiz tavrı Adana basınında yer bulmuş ve Bugün gazetesi; bu kanunun hazırlanmasında tamamıyla geniş, ileri ve demokratik bir zihniyetin hâkim olduğunu ileri sürerek muhalefete de yarayan bu karara muhaliflerin tamamıyla karşı çıkmasını şaşkınlıkla karşılamıştır. Burada önemli olan noktanın kanunun içeriği değil kanunun miadından evvel tatbik edilmesi olduğunu ileri sürmüştür. Bunun arkasında ise geçerli sebepler olduğunu vurgulayan gazete, iktidar partisinin bu kararı almasında "Dış politikada kuvvetli olmak ve seçmenleri kış aylarının zorluğundan kurtarmak etkili olmuştur." demiştir. DP'ye tavsiyesi bu karara uyararak teşkilatını tamamladığı yerlerde seçimlere girmesidir. Seçimleri boykot etmek tehlikelidir. Celal Bayar dış politikayı da göz önüne alarak daha yapıcı ve realist davranmalıdır.³⁵

Zeynel Besim Sun ise Türk Sözü'nde yazdığı makalede olaya farklı bir açıdan bakmış ve DP'nin seçime girip girmemesinden ziyade halkın seçime ilgi göstermesinin önemli olduğunu vurgulamıştır.³⁶ Daha önceki dönemlerde "tepeden inme usulüyle keyfe göre yapılan listeleri" halkın önüne koyanların artık yeni bir döneme girdiklerinin farkına varmalarının önemini vurgulayan Sun, 50,000 seçmeni olan Adana'da 3000-5000 kişinin seçime girmesinin bir fecaat olacağını dile getirmiştir. Burada CHP'nin çok partili dönemi başlattığının da altını çizen Sun, milletin siyasi rüştünü ispat ettiğini ve demokrasi hayatına layık olduğunu da sözlerine eklemiştir. Kafalarını ileri hayata ayarlama imkânını bulamayanların ve halkın doğrudan doğruya söz sahibi oluşuna akıl erdiremeyenlerin CHP'nin yeni partileri teşvik etmesine şaşırduklarını ama bunun demokratik hayatın bir gereği olduğunu söylemiştir. CHP içinde yer alanların hepsinin de bu yeni hayata uyması elzemdir. Bu yeni şartlarla hareket ederek halkın da seçimlere iştirak etmesi teşvik edilmelidir.³⁷

Yeni Adana ise seçimlerin vaktinden dört ay önce yenilenmesini demokrasinin bir tezahürü olarak değerlendirmiş ve bu kararı rejimin erişilmez eserlerinden biri olarak saymıştır. Erken seçim kararı gazeteye göre Kuvâ-yi Milliyecilik ruhuna benzemekte ve o dönemki başarıların da ani ve kati şekilde alınıp başarıya götürdüğünün altı çizilmektedir.³⁸ İnönü'nün demeçlerini de sütunlarına taşıyan gazete, Cumhurbaşkanı'nın Akşehir'de verdiği demeçte seçimin öne alınmasının sebebi olarak dünyanın belirsiz bir döneme girmesi sebebiyle Türkiye'nin hangi istikamette ve ne anlayışta olduğunu içerde ve dışarda belli etmesi gerektiği olarak vermiştir. Cumhurbaşkanı bu seçimde halkı seçime katılmaya davet etmiş ve "Eğer bizim takip edeceğimiz politikayı tasvip ediyorsanız bunu seçimlerde göstereceksiniz" demiştir.³⁹

Burada dikkat çeken nokta aynı Türk Sözü gazetesinde olduğu gibi CHP'lilerin artık çok partili sisteme geçtiklerinin farkına varmalarıdır. Yeni Adana da daha önce yapıldığı gibi dar bir çerçevede hazırlanan adaylara oy vermenin artık bitmesi mecburiyetinin ve yeni esaslara dayanan yeni seçim şartlarına riayet edilmesi gerektiğinin altını çizmiştir.⁴⁰ Aynı zamanda seçmenlerin seçime alakasızlığı da tekrar vurgulanmış ve İnönü'nün seçime katılma çağrısına rağmen pek az seçmenin asılı listeleri incelediğini ve kendi adını aradığını belirten gazete, seçim işleriyle mesul olanların "bütün milletin şuurlu bir teşebbüsle bu vazifeyi yapmasını temin edecek bütün imkânları" hazırlaması gerektiğini vurgulamıştır.⁴¹

³³ TBMM Tutanak Dergisi, Dönem 7, Cilt 22, Toplantı 3, 45. Birleşim, 29 Nisan 1946, 216.

³⁴ "Büyük Millet Meclisinde Tartışmalı Bir Oturum", *Türk Sözü*, 30 Nisan 1946, 1.

³⁵ Cavit Oral, "Belediye Seçimleri", *Bugün*, 3 Mayıs 1946, 1.

³⁶ Zeynel Besim Sun, "Hak'la Halk Bir Mefhumdur", *Türk Sözü*, 4 Mayıs 1946, 1.

³⁷ Sun, "Hak'la Halk Bir Mefhumdur", *Türk Sözü*, 4 Mayıs 1946, 1.

³⁸ Ahmet Remzi Yüreğir, "Belediye Seçimleri, Muhalifler ve Zümreciler", *Yeni Adana*, 2 Mayıs 1946, 1.

³⁹ "Milli Şefin Akşehirli Demeci", *Yeni Adana*, 6 Mayıs 1946, 1.

⁴⁰ Yüreğir, "Belediye Seçimleri", 1.

⁴¹ Mehmet Bakış, "Günün Meselesi", *Yeni Adana*, 11 Mayıs 1946, 2.

DP, Celal Bayar'ın açıklamaları doğrultusunda partinin teşkilatının ilerlemesine meydan vermeden seçimleri yapma nedenini öne sürerek seçimlere iştirak etmemiştir. Bayar'ın söylemiyle daha müteşebbis heyetlerinin kurulmadığı vilayetlerin olması bu kararın alınmasında etkindir. Bunun yanında seçimlerin normal zamanında, yani eylülde, yapılması halinde ise hiçbir itirazda bulunmadan seçime katılma kararı alacaklarını açıklamıştır.⁴² Bunun yanında İnönü'nün Akşehir'de açıkladığı gibi ne iç politikada ne de dünya vaziyetinde esaslı bir değişim meydana gelmediği halde seçimlerin öne alınması ve bir nevi parti üzerinde bir emrivaki yaratılması da seçime girilmemesinin sebepleri arasında yer almaktadır. DP kurmaylarına göre CHP'nin amacı diğer partilerin ilerleyişini durdurmak ve bir dönem daha tek parti rejimini korumaktır.⁴³

Bugün gazetesi Celal Bayar başta olmak üzere DP'nin kurmaylarının yerel seçimleri protesto etme kararını Peyami Safa'nın Vakit gazetesinde yazdığı yazıyla cevaplamıştır. Peyami Safa makalesinde DP'nin tutarlı bir politikayı kurulduğu andan itibaren yürütemediğini, CHP'nin programının benzerini benimseyip ortaya bir farklı politika sunmadığını ve seçime hazırız söylemini başlatıp arkasından seçimleri protesto etmeye karar verdiklerini yazmıştır. Buradaki asıl nedenin ise DP'nin seçimlere girme cesaretini kendinde bulamamasına bağlayarak bu hareketin halk nezdinde partiye karşı güvenini sıfıra indirebileceğini iddia etmiştir.⁴⁴

Atışmaların devam etmesi üzerine Celal Bayar tekrar cevap vermek zorunda kalmış ve seçime girmeme sebeplerini tekrarlamıştır. Bayar, iştirak etmemelerinin arkasında memleketin iç idaresini itham etmek olmadığını, milli iradenin gereği gibi tecellisini engelleyen kanuni hükümler kaldırılmadan yani toplanma ve cemiyet kurma gibi hürriyetler teminat altına alınmadan özgür bir seçimden bahsetmenin mümkün olmadığını ileri sürmüştür. Ayrıca partilerin teşkilatlanmalarını beklemeden seçime gidilmiş olmasını da tekrar ifade ederek seçim kararı alınırken kimsenin kendilerine danışmadığını yinelemiştir. Burada eleştirilen bir diğer nokta ise İsmet İnönü'nün Cumhurbaşkanı olarak CHP Genel Başkanlığına seçilmesidir ki Bayar burada tarafsızlığa vurgu yaparak anayasanın devlet başkanının sorumsuzluğu prensibini hatırlatmıştır.⁴⁵ Bu konu 1946 yılının yoğun seçim programında DP'nin itiraz edip eleştiri yaptığı en önemli mevzulardan biri olmaya devam etmiştir. 10 Mayıs 1946'da Cumhuriyet Halk Partisi Olağanüstü Kurultayı toplanmış ve "Değişmez Genel Başkan" unvanını taşıyan İsmet İnönü, "değişmez" vasfının kaldırılmasını teklif ederek partinin genel başkanlığına seçilmiştir.⁴⁶

DP'nin eleştirileri karşısında CHP taraftarı Adana basını ise savunmaya geçmiş ve İnönü'nün kişiliği, duruşu ve geçmişi üzerinden kurultayda alınan kararın arkasında durmuştur. Bu konuda Türk Sözü'nde bir yazı yazar Zeynel Besim Sun, her tarafından düşüklük fıskıran bir taarruzla karşı karşıya kaldıklarını söyledikten sonra DP'nin hiçbir ölçüye değer ve önem vermeksizin uluorta yürüdüğünü iddia etmiştir. İnönü'yü bu ayrı bir yere koyarak "özel hüviyetini milletin hüviyetine karıştırmış ve yüksek şahsiyeti cumhurbaşkanlığından büsbütün ayrı bir hususiyete kavuşmuş sayılı Türk büyüklerinden biri" olarak tanımlamıştır. İnönü'nün parti tartışmalarıyla çürütülemeyecek bir kişi olarak aynı Atatürk gibi Türk milletinin bir bayrak gibi taşıdığı ve taşıyacağı nadide şahsiyetlerden biri olarak olduğu yerde milletin ondan başkasına oy kullanmayı düşünmediğini ifade etmiştir. Bu hareketi demokrasinin katli olarak yorumlayan DP'lilere cevaben de varlığını devam ettiren beş siyasi partiyi göstermiştir.⁴⁷ Ferit Celal Güven de benzer şekilde DP'nin bu konuda çıkışını saygısız bir politika oyununa benzetmiş ve İnönü'nün bir devlet ve parti başkanı olmasının ötesinde "milyonlarca vatandaşın kendisine öteden beri büyük umutlarla ve inançlarla bağlı bulunduğu ve ötesi için de bir şeyler beklediği kuvvet" olarak tanımlamıştır. Bu kuvvetin CHP'nin başında bulunması mutlak suretle halkın isteğini yansıtmaktadır.⁴⁸

Beklenildiği üzere 28 Mayıs 1946'da gerçekleşen yerel seçimlere DP Adana'da katılmamış ama sandık görevlisi göndermiştir.⁴⁹ Seçim sonrasında ise parti Adana'da seçimlerin düzgün yapılmadığına dair resmi şikâyette bulunmuş ve bu şikâyetini bir broşür olarak 4000 nüsha bastırıp halka dağıtmıştır. Bunun üzerine Vali Akif Eyidoğan savunmaya geçmiş ve sandıkların boş olarak tüm sandık görevlilerine gösterildiğini ve daha sonra da mühürlendiğini ifade ederek hangi aşamada DP temsilcisinin sandıkları görmek istediğini anlamadıklarını ve seçime iştirak için söylendiği gibi kimseyi zorlamadıklarını belirtmiştir.⁵⁰ Yerel seçimlerle ilgili yolsuzluk iddiası

⁴² "Celal Bayar'ın Yaptığı İki Beyanat", *Bugün*, 7 Mayıs 1946, 1.

⁴³ "Demokrat Parti Belediye Seçimlerine Girmiyor", *Bugün*, 9 Mayıs 1946, 1.

⁴⁴ Peyami Safa, "Uzun Bir Tereddüdün Sonu", *Bugün*, 14 Mayıs 1946, 2.

⁴⁵ "İnönü'nün Nutku Karşısında Demokrat Parti Açıklama Yaptı", *Bugün*, 15 Mayıs 1946, 3.

⁴⁶ "İnönü CHP Genel Başkanlığına Seçildi", *Türk Sözü*, 4 Mayıs 1946, 1.

⁴⁷ Zeynel Besim Sun, "Demokrat Parti Yeni Beyannamesiyle Çıkmazların En Çıkmazına Girmiştir", *Türk Sözü*, 16 Mayıs 1946, 1.

⁴⁸ Ferit Celal Güven, "Demokrat Partinin Beyannamesi", *Türk Sözü*, 20 Mayıs 1946, 1.

⁴⁹ "Demokrat Parti Adana'da Belediye Seçimlerine Katılmamış Ama Sandık Görevlisi Göndermiş", *Bugün*, 28 Mayıs 1946, 2.

⁵⁰ "Vali Akif Eyidoğan'ın Demokrat Parti'ye Cevabı", *Bugün*, 28 Mayıs 1946, 1.

TBMM'ye de taşınmış ve Manisa Milletvekili Hikmet Bayur'un verdiği takrime karşı İçişleri Bakanı Hilmi Uran her seçimde hataların ve yolsuzlukların olabileceğini çünkü seçim sisteminin değişmiş olmasıyla da hata payının arttığını sözlerine eklemiştir. Bunun yanında seçime katılım oranının DP'nin girmemesine rağmen yüzde 64'e ulaştığını söyleyerek bunun şimdiye kadarki en yüksek oran olduğunu belirtmiştir. Bu tartışmayı gazetesine taşıyan Cavit Oral ise bu katılımın takdirle karşılanması gerektiğini ifade ederek Hikmet Bayur'un bu oranı yüzde 15 ya da 25'e çekmeye çalıştığını ve muhalefeti tenkit ederken bir yanda da hakikatleri de kabul etmesi gerektiğinin önemini vurgulamıştır.⁵¹

1946 Genel Seçimleri ve Adana Basını

Yerel seçimlerin hemen arkasından bu sefer TBMM'de milletvekili seçimi hakkında kanun tasarısı görüşülmeye başlanmıştır. Burada hedeflenen, seçim güvenliği ve vatandaş hukukunun genişletilmesidir. Tek dereceli yapılacak seçimlerin bir gün içerisinde bitirilmesi, seçmen defterlerinin altı gün askıda kalması ve seçim itirazlarının üç gün boyunca yapılabilmesi en temel değişikliklerdir.⁵² Milletvekilliği Seçimi Hakkında Kanun Tasarısı 5 Haziran'da mecliste kabul edilmiş⁵³ ve seçimin 21 Temmuz'da yapılması kesinleşmiştir. DP'nin ise milletvekili seçimlerine katılıp katılması yapılacak parti genel kongresinden sonra belli olmuş ve parti seçimlere katılma kararı almıştır.⁵⁴ Seçimden yaklaşık bir ay önce ise CHP ve DP milletvekili adayları seçim bölgelerine gitmeye başlayarak propaganda işlerine yoğunlaşmışlardır. Bu süreçte diğer bir muhalefet partisi olan Milli Kalkınma Partisi, genel merkezde yaptığı toplantı sonrası seçimlere katılmaya karar vermiştir.⁵⁵

Seçim yarışının başlamasıyla Yeni Adana sütunlarında bu seçimin önemini vurgulayarak "Asil ve kahraman Türk milleti şimdiye kadar tarihte emsaline rastlanmamış demokratça bir kanun ve karar gereğince büyük bir seçimin hazırlıklarına girişmiş bulunmaktadır." demiştir. Her ne kadar muhalif cepheden "Yazı hürriyeti yok!" sesleri gelse de istedikleri şekilde konuşmalarına imkân verildiğini iddia eden gazete, bu imkânları sağlayan iktidar partisine şükranlarını göndererek mertçe yarışma arzusunu dile getirmiştir.⁵⁶ Bunun yanında Cavit Oral, DP'nin seçime katılma kararını yerinde bularak demokrasi için bu katılımın gerekli ve yararlı olduğuna dikkat çekmiştir.⁵⁷

Fakat seçim yaklaştıkça bu tavır değişmiş ve tartışmaların dozu daha da yükselmiştir. En başta gelen eleştiri konusu ise DP'nin propaganda yaparken kullandığı dildir. Bu dilin gerçekdışı olduğu vurgulanırken seviyesinin düşüklüğüne de gönderme yapılmıştır. Bu konuyla alakalı örneklerden birini Ferit Celal Güven gazetesine yazdığı makalede vermiş ve DP'nin kurucularının yaptıkları propagandada "İktidar mevkiine geleceğiz; pişman olacaklar." sözüne dikkat çekmiştir. Burada Güven'in ilk başta hatırlattığı husus DP'li liderlerin de CHP içinden çıktığı ve ortada bir pişmanlık varsa onların da pişman olacağıdır. Bunun yanında CHP'nin bu laflarla sinecek bir parti olmadığını da hatırlatarak partinin ana görevinin inkılap yürüyüşü olduğunu ve bu sorumluluğu bu işi taşıyamayacak kuvvette olanlara teslim edilemeyeceğini belirtmiştir. CHP'nin demokrasi yanlısı bir parti olarak parti ahlak ve prensipleri içinde hizmet eden bütün partilere saygı gösterdiğini fakat bunun dışında bu parti mensupları birtakım demagojilere saparak halkın huzurunu ve memleketin yüksek menfaatlerini incitecek zaafa düşürecek hafifliklere saptıkları zaman iyi niyetin bittiğini ifade etmiştir.⁵⁸

Buna benzer bir propaganda örneğini Bugün gazetesi Osmaniye'de seçim çalışmalarında bulunan DP'lilerin verdiği nutuklarla pekiştirmiştir. Osmaniye'deki DP mensuplarından biri kahve köşesi sohbetlerinde milletvekili seçimlerinde eğer karşı taraftan, yani iktidar tarafından, göreceklere herhangi bir tazyikte bunun karşılığını çok ağır ödeteceklerini çünkü birçok yabancı hükümetin gözünün bu seçimde olduğunu dile getirmiştir. Yapılacak hareketlerin bir karşılığının olacağı imasında bulunmak ise gazetede ters bir tepkiyle karşılanmış ve "Biz demokrat idareyi yabancıların işaretlerine göre mi ayarlayacağız?" sorusuyla bu tepki gösterilmiştir. Burada yapılmak istenen, propagandanın niteliksiz olduğunu bir kez daha öne çıkartmaktır.⁵⁹

⁵¹ Cavit Oral, "Bir Takrir Münasebetiyle", *Bugün*, 4 Haziran 1946, 1.

⁵² *TBMM Tutanak Dergisi*, Birleşim 57, Dönem 7, Cilt 23, Toplantı 3, 31 Mayıs 1946, 246.

⁵³ *TBMM Tutanak Dergisi*, 59. Birleşim 59, Dönem 7, Cilt 24, Toplantı 3,5 Haziran 1946, 39.

⁵⁴ "Demokrat Parti Bu Seçimlere Girecek", *Yeni Adana*, 7 Haziran 1946, 2.

⁵⁵ "Seçim Hazırlıkları", *Yeni Adana*, 19 Haziran 1946, 1.

⁵⁶ "Büyük Seçim, Bol ve Bulunmaz Hürriyetler", *Yeni Adana*, 20 Haziran 1946, 1.

⁵⁷ Cavit Oral, "Seçim Mücadelesine Başlarken", *Bugün*, 21 Haziran 1946, 1.

⁵⁸ Ferit Celal Güven, "Partimiz Vazifesinde ve İşinin Başında Kalacaktır", *Türk Sözü*, 26 Haziran 1946, 1.

⁵⁹ Hamdi Akalın, "Osmaniye Mektupları: Dertler Olaylar", *Bugün*, 25 Haziran 1946, 2.

Muhalefetin propagandasını “yalan sanatı” olarak tanımlayan Türk Sözü gazetesi ise muhaliflerin parolalarının yalan, iftira ve vaat olduğunu ve bunu tüm ülkede uyguladıklarını dile getirmiştir.⁶⁰ Bunun yanında verilen vaatlerin hiç gerçekçi olmadığını da vurgulayan gazete, DP milletvekili adaylarının “Toprak Kanunu’nu kaldıracğız.” diye propaganda yaptıklarını ama bu kanunun köylüyü toprak sahibi yaptığını unuttuklarını yazmıştır. Ayrıca askerlik yapan köylülerin köylerine döneceğini söyleyerek de gerçekten uzak vaatlerde bulduklarını, çünkü bu askerlerin sınırları koruduğunu ve savaş bitse de tehlikenin geçmediğini hatırlatmıştır. Sınırı bekleyen askerlere ihtiyaç olduğunu ifade eden gazete, kötü propagandanın meşru olamayacağını da altını çizmiştir.⁶¹ Aynı şekilde Mersin’de DP’ye mensup bazı kişiler küçük esnafları dolaşarak belediye seçiminin kanunsuz yapıldığını ve bu yüzden seçimin yeniden yapılacağını ileri sürerek esnaflara vaatlerde bulunmuştur. Bugün gazetesi bu vaatleri halkı aldatma çabası olarak yorumlayarak bu propagandanın Mersinliler tarafından hiç iyi karşılanmadığı şeklinde bir yorumda bulunmuştur.⁶²

Bu tarz bir propagandanın halk nezdinde geri teptiğini de iddia eden CHP taraftarı Adana basını ise Ankara Gölbaşı’nda köylülere nutuk veren DP’lilerin, “Biz hükümet sandalyesini devredeceğiz. Ondan sonra onlardan hesap soracağız. Onların zulmünden sizleri kurtaracağız. Elinizden şimdiye kadar alınan mallarınızı geri vereceğiz. Ekim fiyatlarını yükselteceğiz. Hayatı ucuzlatacağiz. Köyün masraflarını biz yapacağız ve hiç vergi almayacağız.” şeklinde verdikleri nutku yayınlamıştır. Tutarsız diye nitelendirilen vaatlerin halk arasında hoşnutsuzluk yarattığını ve bunun sonucunda DP’den büyük çaplı istifalara neden olduğunu iddia etmiştir.⁶³ İstifa meselesi sadece propagandanın yanlışlığını göstermek için değil DP’nin yetersizliğini göstermede delil olarak da kullanılmış ve düzenli olarak Türkiye’nin farklı bölgelerinden DP’den istifa haberleri verilmiştir.⁶⁴

DP’nin seçim propagandasının içine dâhil ettiği konulardan biri de iktidar partisiyle eşit şartlar altında mücadele edememe ve önlerine sürekli set çekilmesi olmuştur. Buna örnek olarak gösterilen olaylardan biri ise Celal Bayar’ın şikâyeti üzerine gerçekleşmiştir. Bayar, Mersin’de yapacağı toplantıya valilik tarafından yasak getirildiğini söylerken Bugün gazetesi bu durumu şehre geç vakitte gelen Bayar’ın nutuk vermek arzusunda olmadığına bağlamış ve idari makamların böyle bir yasaklama getirmesinin mümkün olmadığını iddia etmiştir. Bunun üzerine açıklama yapan Mersin Valisi Tefvik Sırrı Gür ise nutuk için önceden koyulan kurallara göre haber verilmediğini ve İçtimaat-ı Umumiye Kanunu’na uyulmadığını söylemiştir.⁶⁵

Bu yapılan ve niteliksiz olarak tanımlanan propagandanın arkasında ise DP’ye üye olan kişilerin vasıfsız olması gösterilerek bu kişilerin CHP kadrolarına alınmadığı için DP’ye gitmek durumunda kalanlar olduğu ima edilmiştir. Verilen listeye göre savaş yıllarında dalavereyle zengin olanlar, milletvekili olmak için yıllarca CHP’nin kapısını aşındıranlar, Toprak Kanunu’nun çıkmasıyla kendisinin ihtiyaçtan fazla topraklarını değeri mukabilinde hükümetçe satın alınarak bu toprakların köylülere dağıtılma kararına kızanlar, herhangi bir suiistimal ve şüpheli faaliyet üzerine işinden çıkarılıp hükümete küsenler, CHP’nin inkılapçı prensipleriyle uyuşmayanlar, işgal devrinde memlekete ihanet etmiş olanlar ve particiliği ve siyasi hayatı bir ticaret işi sananlar kendilerini farklı bir şekilde tanıtır muhalefette en güçlü gördükleri parti olan DP’ye başvurmuşlardır. Bu kişiler DP’nin iktidara gelme durumunda gerçek yüzlerini göstereceklerdir. Celal Bayar gibi akıllı başında ve memlekete hizmet etmiş birinin bu oyunlara karşı hazırlıklı olması şarttır. Çünkü bu durum, memleketi felakete sürükleme gücüne sahiptir.⁶⁶

Bu propagandalara karşılık olarak ise CHP Genel Sekreterliği parti teşkilatına yolladığı genelgede taşkınlık yapmanın yasaklandığını belirterek parti içinde uyuma dikkat çekmiştir. Partililerin birbiriyle çatışmasının yol açtığı zararlar üzerinde duran Ferit Celal Güven, Ankara’da toplanan DP Kongresine Adana’dan gelen murahhasın sözlerine yer vererek DP’nin Adana’da kuvvetini ve seçim şansını CHP içindeki ikiliğe borçlu olduğu ve parti içinde ne kadar kavga olursa bu durumun DP’nin seçilme ihtimalini o kadar yükselteceği iddiasını ortaya atmıştır. Bunun yanında CHP’nin bir hizmet partisi olarak 20 yıldır büyük işler başardığını ve bunu yaparken de vasıflı bir kadroyla hareket edildiğinin altını çizmiştir. Başlatılan işlerin tamamlanması için CHP’nin daha uzun süre iktidar mevkiini sıkı sıkı elinde tutmak zorunda olduğunu hatırlatarak bu zaruretin sadece iç politikanın işlevselliği için

⁶⁰ Ferit Celal Güven, “Muhalefetin Yalan Sanatı ve Saygısızlıkları”, *Türk Sözü*, 28 Haziran 1946, 1.

⁶¹ Nevzat Güven, “Kimse Hain Değildir”, *Türk Sözü*, 2 Temmuz 1946, 1.

⁶² “Demokrat Parti’nin Yeni Bir Propaganda Usulü”, *Bugün*, 3 Temmuz 1946, 2.

⁶³ “Seçim Propagandası”, *Bugün*, 4 Temmuz 1946, 2.

⁶⁴ “Demokrat Parti’den İstifalar Devam Ediyor”, *Yeni Adana*, 4 Temmuz 1946, 2.

⁶⁵ “Demokratların Malum Taktiklerinden Biri Daha”, *Bugün*, 2 Temmuz 1946, 2.

⁶⁶ Murat Sertoğlu, “Demokrat Partinin Lideri Olsaydım”, *Türk Sözü*, 29 Haziran 1946, 2.

olmadığına, aynı zamanda dış tehlikelerin önlenmesindeki önemine vurgu yapmıştır. Onun için her partili de bunu düşünüp ona göre hareket etmelidir ve kavgaları dışarı taşırmamalıdır. Ayrıca bu seçimin belediye seçimlerinden farklı olduğunu da hatırlatan Güven, karşılarında kazanma hırsıyla yanan bir parti olduğuna da dikkat çekmiştir.⁶⁷ Bu açıdan bakıldığında muhalif partiye koz vermemek için parti disiplininin taşıdığı önemi öne çıkartmıştır. CHP'nin sakin politikasının halkın dikkatinden kaçmayarak bir zaferi garantileyeceği de iddia edilmiştir.⁶⁸

CHP'nin DP'nin uyguladığı muhalefete karşı kullandığı bir diğer propaganda metodu ise Kuvâ-yi Milliyeci geçmişe vurgu yapmaktır. Özellikle Kurtuluş Savaşı'nda aktif rol alan Ahmet Remzi Yüreğir bu yöntemi kullanarak okuyucularına 27 yıl önce düştükleri karanlık dönemden nasıl bir aydınlığa çıkartıldıklarını hatırlatmayı bir görev addetmektedir. Halkın geçmişin ıstıraplı günlerini, yaşadıkları dönemin müreffeh hayatıyla mukayese ettiklerinde Kuvâ-yi Milliyeci liderlerin ne kadar önemli olduklarını anlayacaklarını ve daha uzun süre görevde bulunmalarının gerekliliğini takdir edeceklerini yazan Yüreğir, partinin geçmişini İstiklal Mücadelesi 'ne bağlamış ve yollarına devam edeceklerini belirtmiştir. Ülkede medeni hamlelerle medeniyet eseri yaratıp ebedileşmiş abideler dikmiş eski Kuvâ-yi Milliyeciler ve yeni CHP'lilerin bu vatana yaptıklarını kadirşinas bir milletin inkâr edemeyeceğini ve temelsiz vaatlerden ziyade sayılı ve sabit eserlerin her zaman daha geçerli olduğunu vurgulamıştır.⁶⁹ Burada vurgulanan, yapılan işlerin öne çıkarılması ve belirsiz vaatlerin yetersiz bulunmasıdır. CHP'nin önemini Ceyhan Halkevi'nde konuşma yapan Ankara Etnografya Müzesi Müdürü Remzi Oğuz Arık'ın konuşmasıyla pekiştirmek isteyen Türk Sözü ve Yeni Adana gazeteleri Adanalı profesörün CHP için kullandığı "CHP yok edilmek istenilen Türk milletinin bütün dünyaya karşı çarpışmasından doğmuş bir partidir." sözünü sütunlarına taşımıştır. Bu konuşmada aynı zamanda tek parti savunmasına da yer vererek CHP'nin tek partili döneminin kendi neslini yetiştirmesi için gerekli olduğunu ama bundan sonraki dönemde farklı partilerin doğmasının doğal bir sonuç olduğunu vurgulamıştır.⁷⁰

Demokrat Gazetesinin Çıkışıyla Sertleşen Seçim Dönemi

"Halk için, halk tarafından, halka doğru" sloganıyla 28 Haziran 1946'da yayın hayatına başlayan Demokrat gazetesinin imtiyaz sahibi Lütfi Başeğmez ve neşriyat müdürü de Mustafa Nuri Tunç'tur. Genel seçimlerin tam öncesinde yayınlanmaya başlayan gazete CHP taraftarı basın organlarının yanında tamamıyla DP yanlısı bir tutum takınarak seçim tartışmalarını başka bir boyuta taşımıştır. Özellikle Adana gazetelerinin DP hakkında verdiği haberleri farklı bir açıdan vermeyi kendine şiar edinmiş olan gazete yapılan haberlere bakışı ve yansıtma biçimini değiştirmiş ve seçim dönemine hareket katmıştır.

Demokrat gazetesinin üzerinde durduğu ilk konu ise yine yapılan propagandalardır. Diğer gazetelerin yukarıda da görüldüğü üzere DP'yi eleştirmelerine karşı Demokrat da CHP'yi eleştirerek partinin propaganda yapmayı bilmediğini iddia etmiştir. Gazeteye göre tek parti sisteminin seçimlerinde daima ittifakla CHP kazandırıldığı için partinin ileri gelenleri çok partili ve mücadeleli bir seçim nasıl olabileceğini düşünmemişler ve böyle bir vaziyette ne şekilde propaganda yapılmak lazım geldiğini hayallerinden bile geçirmemişlerdir. Fakat propaganda başlı başına bir ilimdir; gazetenin deyimiyle siyasette herhangi bir fikir ve kanaati tanıtip yaymak ilmidir ve öyle bir şekilde hazırlanmalıdır ki halk bunun propaganda olduğunu anlamamalıdır. Buna karşılık CHP'nin izlediği yol ise haber yaptıkları gazeteleri halka dağıtmak, diğer gazetelerin varlığını hesaba katmamak ve fikirleri yaymak için tenkide değil şiddete başvurmaktır. Bu propaganda olarak kabul edilmeyen metot gazeteye göre destek değil ancak tiksinti doğurur ve muhalefetin güçlenmesini sağlar.⁷¹

Bir diğer eleştirilen propaganda yöntemi ise hükümetin yaptığı işleri ilan etmesidir. Gazete özellikle o dönem başbakan olan Şükrü Saraçoğlu'nun konuşmalarını sütunlarına taşıyarak "Demiryolları ve karayolları yaptık." şeklinde konuşan başbakanı eleştirmiştir. Burada üzerinde durulan nokta hükümetin hizmet etme zorunluluğudur. Hükümet halkın muhtaç olduğu hizmetleri vermekle mükelleftir. Bunun yanında bu kadar

⁶⁷ Ferit Celal Güven, "Partimiz ve Partililer", *Türk Sözü*, 29 Haziran 1946, 1.

⁶⁸ "Büyük Seçimde CHP'nin Büyük Zaferi Muhakkak", *Türk Sözü*, 14 Temmuz 1946, 1.

⁶⁹ Ahmet Remzi Yüreğir, "Dünün Müdafaa-i Hukukçuları Bugünün CHP'lileri", *Yeni Adana*, 3 Temmuz 1946, 1.

⁷⁰ "CHP Türk Milletinin Bütün Dünyaya Karşı Çarpışmasından Doğmuştur", *Türk Sözü*, 9 Temmuz 1946, 2. "Ceyhan Halkevinde Önemli Bir Konferans", *Yeni Adana*, 8 Temmuz 1946, 2.

⁷¹ Mümtaz Faik Fenik, "CHP Propaganda İşinde de Ters Yoldadır", *Demokrat*, 9 Temmuz 1946, 1.

konusmaya rağmen gazete hala büyük eksiklerin olduğunu; örneğin eğitim sisteminin ve orman işletmelerinin çok iptidai durumda olduğunu dile getirmiştir.⁷²

Demokrat gazetesinin karşı çıktığı bir diğer husus ise iktidar partisinin devletin imkanlarını kullanarak seçim çalışması yapmasıdır. Gazete; vali, kaymakam, nahiye müdürü ve jandarma komutanlarının milletvekili seçimini etkileyecek şekilde mücadele etmelerini kanuna aykırı bularak bu bürokratların emirlerine verilen otomobilleri CHP'nin propaganda işlerine tahsis ettiğini iddia etmiştir. Bu otomobillerle aylarca ve hatta yıllarca gidilmeyen en uzak köylerin valilerle beraber CHP'li müfettişlerin gezdiklerini, devlet hizmetindeki telefonlarla gezilerin önceden bildirildiğini ve halka zorla bayrak astırıldığını yazan gazete, bu emre karşı çıkanların ise cezalandırıldıklarını ve tehditlere maruz kaldıklarını dile getirmiştir. Bu ve benzeri baskılar gazeteye göre CHP propagandasının temelini oluşturmaktadır.⁷³ Bu şekilde kanunsuz işlere başvuran idare amirlerini istifaya tabi tutmanın bu rejimin esas vazifesi olduğunu da sözlerine ekleyen gazete bu gibi kimselerin bugün CHP'nin hesabına çalıştıkları gibi başka partiler hesabına da harekete geçebilecek, iktidar mevkiinin kulu kölesi olacak ve hatta iktidar partisinin verdiği emirler dışında daima idareyi politikaya alet edecek tıynet kimseler olduğunu iddia etmiştir. Bu kişilerin yaptıkları işlere ve başardıkları davalara güvenerek değil iktidar partisine yapışarak yükselmeye bakan garip mizaçlı kişiler olarak tanımlayıp bunlardan kimseye yarar gelmez denmiştir.⁷⁴

Gazete, seçim boyunca iktidar partisine hizmet eden bürokratlardan biri olarak da Adana Valisi Akif Eyidoğan'ı göstermiş ve Adana'da DP'nin seçim çalışmalarını baltaladığını ima ederek Adana DP Başkanlığının seçim nutukları vermek için şehrin bazı yerlerine kürsüler konulması yolunda vilayete müracaat ettiğini ama aradan üç gün geçmiş olmasına rağmen müspet ve menfi bir cevap gelmediğini belirtmiştir.⁷⁵ Bir diğer örneği ise Tarsus'ta yaşayan Hüseyin Baş adlı vatandaş üzerinden vermiştir. Tarsus kaymakamı Baş'ı DP'ye geçti diye jandarmayla makamına çağırması ve "DP'den ayrılmazsan seni karakola gönderir, ölünceye kadar dövürürüm. Doktordan da rapor aldırır; eceliyle ölmüş dedirtirim." iddiasını sütunlarına taşımıştır.⁷⁶

Buna ilaveten tek parti rejiminin de olumsuz yönlerine yoğunlaşan gazete köylü ve halkı CHP'den soğutan, ondan iten, ondan yüz çevirten CHP'ye karşı duyduğu adi bir düşmanlık değil; senelerdir çektiği ıstıraptır demiştir. Savaş döneminde artan fiyatların hala indirilemediğini ve hükümetin işçiye, memura ve halka hak ettiği hayat seviyesine uygun yaşamayı sağlayamadığını ifade etmiştir. Fakat buna rağmen israftan vazgeçemeyen hükümetin örneğin Mersin valisinin halk ve esnaftan topladığı 2 milyon liranın Halkevine harcadığını ileri sürmüştür. Bu örneği vererek halkın artık CHP'den bıktığını iddia etmiştir.⁷⁷ Demokrat, bunun yanında medeni bir devlet olarak artık geri kalmış tek partili idareden çıkmak gereğini de sürekli hatırlatarak bu seçimi bir bütün halinde ve bir millet ahengi içinde yurdu en ileri medeniyet seviyesine ulaştırma yarışına benzeterek yollarının Atatürk'ün yolu olduğunu da bir kez daha anımsatmıştır. Fakat bu yarışta haklarını kullanmaktan mahrum edilirlerse, yeni seçim kanununda siyasi hak ve hürriyetlere karşı işlenen suçlar için ağır cezalar konulduğunu hatırlatarak gerekirse kanuni yollara başvuracaklarını ifade etmiştir.⁷⁸

Eleştirilerle birlikte Demokrat gazetesi diğer yayın organlarıyla çokça çatışmış ve gazeteler arası ciddi bir söz dalaşı yaşanmıştır. Bunların başında Demokrat gazetesinde yazılarına rastlanan Mümtaz Faik Fenik gelmektedir. Türk Sözü gazetesi daha önce CHP'nin yayın organı olan Ulus gazetesinde yazılar yazan Fenik'in 1945 Eylül ayında yazdığı yazıyı yayınlarken yazarın o dönem hükümetin yanında durmasını okuyucularıyla paylaşarak bu çelişkiyi açığa vurmuştur. Yayımlanan yazıda yazar savaş şartlarının ağırlığı tam olarak demokrasiyi yaşatmaya imkân tanımasa da Türkiye'nin her daim demokrat olarak her saldırıya göğüs gerdiği dile getirmiştir.⁷⁹ Bunun yanında yine Demokrat gazetesinde yazan Suat Atay Bugün gazetesi için "Hitlercilerin karargâhı" demiş ve Cavit Oral'ın Toprak Kanunu'na karşı çıkmasını okuyucularına hatırlatmıştır. Başka bir yayında Bugün gazetesinin demokrasinin Türkiye'de gerçekleşmesinin bir zaruret olduğunu yazarken DP'ye yapılan haksızlıkları görmezden geldiğini ve demokrasi isteğinin samimiyetsiz olduğuna vurgu yapmıştır.⁸⁰ Cavit Oral ise köşesinden Suat Atay'a cevap vermek zorunda olduğu için esef duyduğunu ama o kanunun sadece teferruatı üzerinde

⁷² "Başbakanın Seçim Nutku Münasebetiyle", *Demokrat*, 10 Temmuz 1946, 2.

⁷³ "Millet Hakimiyetine Dayanmayan Her Kuvvetin Sonu Hüsrandır", *Demokrat*, 11 Temmuz 1946, 2.

⁷⁴ Mümtaz Faik Fenik, "İdare Amirleri ve Seçim", *Demokrat*, 16 Temmuz 1946, 1.

⁷⁵ "CHP'li Adana Valisi Akif Eyidoğan'a Soruyoruz: Adana Türkiye Hudutları Dışında Bir Vilayet Midir?", *Demokrat*, 19 Temmuz 1946, 1.

⁷⁶ "Tarsus Kaymakamının Kanuna Karşı Hareketi", *Demokrat*, 17 Temmuz 1946, 2.

⁷⁷ Suat Atay, "Türk Milleti Ne İstiyor?", *Demokrat*, 14 Temmuz 1946, 1.

⁷⁸ "Demokrat Partililerle Bir Konuşma", *Demokrat*, 17 Temmuz 1946, 2.

⁷⁹ "Bunlardan Hangisi Yalan?", *Türk Sözü*, 12 Temmuz 1946, 1.

⁸⁰ Suat Atay, "Ha Şöyle Yola Gelin Baylar", *Demokrat*, 19 Temmuz 1946, 1.

durduğunu ve Celal Bayar'ın bir vatansever olduğunu ama Suat Atay gibi kişilerin partiyi zayıflattığını dile getirmiştir.⁸¹

Bu konulara ilaveten gündemdeki mevzular Demokrat gazetesi ve diğer CHP taraftarı yayın organlarında farklı işlenmiştir. Örneğin, İçişleri Bakanlığı'nın seçim öncesi illere bir tamim göndererek köylerde yapılmakta olan zehirleyici propagandaları önlemek üzere partiler adına gönderilen kimselerden hangi parti adına hareket ettiklerini gösterir vesika alınması zorunluluğunu getirmiştir. Köylerde propaganda yapmak için 48 saat önce bir arzuhalde müracaat etmek ve izin almak gereğine Demokrat gazetesi milletvekili seçimi öncesinde muhalif partilerin halkla ve köylerdeki teşkilatları ile her türlü temas ve irtibatlarını kesme müdahalesi olarak yaklaşmış ve İçişleri Bakanlığı'nın böyle bir yetkisi olmadığını ve verilen kararın anayasaya aykırı olduğunu belirtmiştir.⁸² Buna karşılık Bugün gazetesi Demokratların bu kararı yanlış anladığını, bunu kişi özgürlüklerini ihlal eden bir karar olmaktan ziyade hiçbir partiyi temsil etmediği halde bazı kişilerin köylere yoğunlaşarak memleketin asayışı, yurdun güvenliği ve partilerin şeref ve haysiyetini kırıcı propaganda yapmaları üzerine böyle bir kararın alındığını açıklamıştır.⁸³

Bir diğer olayda ise seçim öncesi Osmaniye'de iki kardeş arasındaki bıçaklı kavga gündeme gelmiş; Yeni Adana ve Bugün gazeteleri bu kavgayı parti çekişmesine bağlamış ve DP'li olan kardeşin harmanda karşılaştığı CHP'li kardeşini yaraladığını yazmıştır.⁸⁴ Buna karşılık Demokrat gazetesi her şeyin parti meselesi yapılmasına karşı çıkararak olayın özünün çok farklı olduğunu dile getirmiştir. Gazeteye göre DP'li olan kardeş diğer kardeşi partisine üye yapmak istese de asıl mevzu iki kardeşin harmanı bölüşmemesidir. Bu kardeşler mahkemeye gidince olay parti meselesine dönüşmüştür.⁸⁵

Bunun yanında diğer gazetelerin DP'den istifa edenlerin çokluğuna dair yaptığı neşriyata da karşılık vermeyi ihmal etmeyen Demokrat gazetesi, düzenli olarak Adana basınında çıkan bu haberleri yalanlamanın yanında bu haberlerin tam tersinin doğru olduğunu yazarak asıl istifaların CHP içinde gerçekleştiğini ve partinin gün geçtikçe eridiğini iddia etmiştir. Örneğin, CHP Adana Akkapı Ocağı'ndan 72 kişinin istifa ederek DP'ye geçtiğini yazan gazete Türk Sözü gazetesinin 6 Temmuz'da yaptığı haberi yalanlayarak DP'den 270 kişinin istifa etmediğini bilakis 150 kişinin daha DP'li olduğunu yazmıştır.⁸⁶

Gazetelerin 1946 Genel Seçim Sonuçlarına Tepkileri

21 Temmuz'da yapılan seçimler sonrası CHP taraftarı yayın organları seçim sonuçlarını büyük bir sevinç ve gururla sütunlarına yansıtmış ve demokrasinin bir zaferi olarak yorumlamışlardır. Türk Sözü gazetesi seçim sonrası yaptığı haberde CHP'nin 396, DP'nin 62 milletvekili kazandığını ve 7 bağımsız milletvekilinin de meclise girdiğini yazmıştır.⁸⁷ Adana vilayetinde ise CHP yüzde 75 gibi bir oranla seçimi kazanmış ve hâlihazırda milletvekili olan Kemal Çelik, Cavit Oral, Kemal Satır, Sinan Tekelioğlu, Hilmi Uran, Ali Münif Yeğenağa ve Kasım Gülek tekrar seçilmiş ve Doktor Makbule Dıblan, Kasım Ener ve Ahmet Remzi Yüreğir ise CHP listelerinden ilk defa meclise girmişlerdir.⁸⁸

Aynı zamanda gazeteler genel seçimlerin Adana'da sorunsuz geçtiğini ve Adanalıların bu seçimde siyasi olgunluğa ulaştıklarının tam manasıyla belli olduğunu yazmışlardır. Bütün halkın sükûnet içinde oylarını kullandıkları da ifade edilmiştir.⁸⁹ Genel değerlendirmede ise ilk defa tatbik edilen tek dereceli seçimlerin kötü sonuçlar doğuracağını ve hatta şiddet olaylarına yol açacağını ifade eden gazeteler, bu kötü iddiaların gerçek olmadığını ve CHP hükümetinin tam hürriyet ve medeniyet kurallarına uygun olarak takınmış olduğu dürüst ve tarafsız tavırla hiçbir kavga yaşanmadan seçimin atlatıldığı dile getirilmiştir. DP'nin seçimde gösterdiği başarı ise milletin gösterdiği sempattan ziyade iktidar partisinin demokrasi ve hürriyet prensiplerine tam sadakatle uyup tam tarafsızlık içinde hareket etmesine bağlanmıştır.⁹⁰

⁸¹ Cavit Oral, "Bugün'ün Büyük Bir Bahtsızlığı", *Bugün*, 17 Temmuz 1946, 1.

⁸² "Demokrat Parti Bu Beyanname ile İçişleri Bakanlığı'mı Anayasa Hükümlerine Karşı Gelmekle İtham Ediyor", *Demokrat*, 12 Temmuz 1946, 1.

⁸³ "Demokratların Yanlış Anladığı Bir Karar", *Bugün*, 12 Temmuz 1946, 1.

⁸⁴ "Demokrat Partisinden Birisi Halk Partisinden Olan Kardeşini Yaraladı", *Yeni Adana*, 11 Temmuz 1946, 2.

⁸⁵ "Her Şeyi Parti Meselesi Yapmayalım", *Demokrat*, 17 Temmuz 1946, 2.

⁸⁶ "Türk Sözü'nün Asılsız Bir Haberi, CHP'den İstifalar", *Demokrat*, 9 Temmuz 1946, 2.

⁸⁷ "Sonuç", *Türk Sözü*, 25 Temmuz 1946, 1.

⁸⁸ "CHP Ankara'da 20 Bin Adana'da %75 Fazlayla Kazandı", *Yeni Adana*, 22 Temmuz 1946, 1.

⁸⁹ "Adana'da Seçim Günü Nasıl Geçti?", *Yeni Adana*, 21 Temmuz 1946, 1.

⁹⁰ Ahmet Remzi Yüreğir, "Altı Ok'un Ezici Zaferi", *Yeni Adana*, 26 Temmuz 1946, 1.

Bu seçimlerde bütün gazete sahipleri seçim yarışına katılmış ve CHP listesinden milletvekili adayı olan Cavit Oral ve Ahmet Remzi Yüreğir meclise girmişlerdir. Bu seçimde Yeni Adana gazetesinin rahatsız olduğu tek konu ise Cavit Oral'ın gazetesinde Ahmet Remzi Yüreğir'e yeterince destek verilmemesi olmuştur. Gazetede "beyzadeler" olarak tanımlanan Oral ve ekibinin Ahmet Remzi Bey'in seçilmesini istemediğini ve "aristokrat geçinen zevat dürüst bir halk çocuğunu" çekemediği için böyle davrandığı iddia edilmiştir.⁹¹ Buna karşılık Bugün gazetesi ise Yeni Adana'da çıkan yazıya itiraz ederek Ahmet Remzi Bey'in aleyhinde çalışmadıklarını ifade ederek aynı partinin üyeleri olarak bu çirkin ve ayıp olarak niteledikleri neşriyatın arkasındaki menfaati sorgulamıştır.⁹²

Genel seçimlerin sadece ülke içinde takdir edilmesinin yanında dış basında da takdirle karşılandığını ifade eden gazeteler, yapılan haberleri sütunlarına taşımıştır. Türk Sözü gazetesi İngiliz Times gazetesinden alıntı yaparak Türk milletinin sükûnet ve tarafsızlık içinde tek dereceli seçimlerde oy kullandığını ve Atatürk'ün varisi olduğunu iddia eden iki partinin yarıştığını ifade etmiştir. Times'a göre bu seçimde CHP Anadolu köylüsünün oyunu alırken DP'yi büyük şehirlerdeki sınai ve ticari müessese sahipleri desteklemiştir.⁹³ Benzer şekilde Manchester Guardian'dan da haber yayınlayarak gazetenin, "CHP bu seçim imtihanından bütün kuvvetlerini muhafaza ederek ve zedelenmemiş olarak çıkmıştır." sözlerine yer vererek şimdikiye kadar gerek memleket dâhilinde ve gerek yabancı memleketlerde hükümetin kendisini tenkit edenlere bu seçimle cevap verdiğini belirtmiştir.⁹⁴ Sadece İngiliz basının değil aynı zamanda İsviçre basınının da seçimlere ilgi gösterdiğini yayınlayan gazeteler Gazette de Lausanne'da yapılan "21 Temmuz günü tam bir demokrasiye doğru giden Türkiye Cumhuriyeti tarihinde bir dönüm noktası teşkil etmektedir." şeklindeki seçim yorumunu okuyucularıyla paylaşmıştır.⁹⁵

Bugün gazetesi ise seçim sonuçlarına başka bir yönden yaklaşarak CHP'nin bu seçimi kazanmasının çok önemli olduğunu çünkü eğer kazanmasaydı Moskof Radyosu'nun sevinç çılgılığı atacağını iddia etmiştir. CHP'nin milli birlik partisi olduğu ifade edilerek partinin iktidardan çekilmesini ipi kopmuş bir gerdanlığın dağılmasına benzeterek milli camiaya vücut veren grupların parçalanıp birbirine düşmesine yol açacağı iddia edilmiştir. Buna karşılık DP bir muhalefet partisi olarak inkılabı küskün irtica unsurlarından, kızılardan, milli kelimesinden korkan kozmopolitlerden ve bir kısım azlıklardan ve faziletli, dürüst ama vatanın bugünkü milli birlik ihtiyacını sezemeyecek kadar gafil olanlardan oluşmaktadır. Eğer CHP seçimi kaybetseydi bu gruplar kanlı bir mücadeleye girerek birliği bozardı. Bu durum da Moskova'nın işine yarayardı.⁹⁶

Gazetede dış tehditlerin yanında hatırlatılan bir diğer husus ise seçimin CHP için bir sürpriz yarattığı gerçeğidir. Seçimin neticesinin bütün memleketi memnun ettiğini ifade etmesinin yanında gazete yeni kurulan bir partinin bu kadar kısa zamanda kazandığı başarıya dikkat çekmiştir. Bunun sebepleri arasında iktidar partilerinin genel olarak prestij kaybetmesi öne sürülürken CHP'nin de yaptığı hataları oturup düşünmesi gerektiğini ifade etmiştir. Burada CHP'nin yaptığı büyük inkılaplar hiç kimse tarafından ret ve inkâr edilmemeli derken gazete özellikle ticaret, ziraat, iktisat ve bayındırlık gibi işlerde halkı memnun edebilecek neticeler alamadıkları itiraf etmiştir. Burada önemli olan hakikatleri olduğu gibi görmektir.⁹⁷

Demokrat gazetesi ise seçim sonuçlarına çok farklı yaklaşmış ve seçimin ertesi günü yaptığı habere başlık olarak "Dünkü Seçimlere CHP'nin Zoru Hâkim Oldu" ifadesini kullanmıştır. Gazeteye göre Adana'da özellikle sandık başında ağız kavgaları yaşandığını ve birçok yerlerde bu durumun Demokratlar tarafından savcılığa şikâyet edildiğini belirtmiştir. Bu seçimde DP'lilere üvey evlat muamelesi yapıldığını öne sürerek seçimin aksiliklerle tamamlandığını ve seçim başlamadan çok önce sandık başları göğüsleri CHP rozetli ve pejmürde kıyafetli şehrin tanınmış sabıkaları ile abluka altına alınmış bulunduğunu iddia etmiştir. Seçim esnasında DP ve serbest aday mümessillerinin sandık başlarından uzakta bulundurulmaya zorlandığını, hatta kovulduğunu ve bazılarının ise dayak yediğini ileri sürmüştür.⁹⁸ Bunun yanında Ceyhan'da Yeni Adana muhabiri Hakkı Baysal'ın seçim bürolarını dolaşarak "DP sahtekârlar partisidir; bunlara rey vermeyiniz." dediğini de yazmıştır.⁹⁹

⁹¹ Orhan Remzi Yüreğir, "Seçimin Hikayesi", *Yeni Adana*, 23 Temmuz 1946, 1.

⁹² Cavit Oral, "Efendiler, Sevinç Delisi Olmayınız!", *Bugün*, 25 Temmuz 1946, 1.

⁹³ "Pazar Günü Yurtta Yapılan Seçimler Dışarda Müspet Yankılar Uyandırdı", *Türk Sözü*, 25 Temmuz 1946, 1.

⁹⁴ "21 Temmuz Seçimlerinin Yankıları Devam Ediyor", *Türk Sözü*, 28 Temmuz 1946, 1.

⁹⁵ "İsviçre Basını ve Seçimlerimiz", *Yeni Adana*, 26 Temmuz 1946, 1.

⁹⁶ Peyami Safa, "CHP Kaybetseydi", *Bugün*, 30 Temmuz 1946, 2.

⁹⁷ Cavit Oral, "Ortaya Çıkan Hakikatlar", *Bugün*, 31 Temmuz 1946, 1.

⁹⁸ "Dünkü Seçimlere CHP'nin Zoru Hâkim Oldu", *Demokrat*, 22 Temmuz 1946, 1.

⁹⁹ "Demokratlar Netice Ne Olursa Olsun, Seçimlere Kazanılmış Gözüyle Bakıyorlar", *Demokrat*, 22 Temmuz 1946, 1.

Sadece Adana vilayetinde değil ülkenin birçok il ve ilçesinde seçim yolsuzluğu yapıldığını ileri süren gazete, bunlardan da örnekler vermiştir. Gazetenin yaptığı haberlere göre Haymana'nın birçok köyünde seçim iki gün önce yapılmış ve DP mümessilleri bu köylere gittikleri zaman seçim mazbatalarının yapıp seçim kuruluna gönderildiğini öğrenmişlerdir. Oylar yakılmış ve DP mümessilleri bu oylardan bir kısmını alarak DP merkezine getirmişlerdir. Aynı durum Diyarbakır'ın bazı köylerinde de görülmüş ve buralarda da seçim bir gün önce yapılmıştır. Tokat'ın Niksar ilçesinde ve Kastamonu'nun bazı köylerinde de aynı durum mevcuttur.¹⁰⁰ Bir diğer örnekte ise jandarma komutanının Ayaş'ta sandığı boşalttığı ve sandığın içini CHP oy pusulaları ile doldurduğu iddia edilmiştir.¹⁰¹ Silifke'de ise vali ve belediye başkanının CHP propagandası yaptığını ifade eden gazete Mehmet Hatra adlı vatandaşın CHP'li Kiremithane sandığı başında valiye hitaben "Beyefendi, DP listelerini alıyoruz ve CHP pusulalarını veriyoruz. İstedığımız gibi muvaffak oluyoruz." şeklinde yaptığı konuşmayı da yayımlamıştır. Bu olay sonrası zabıt tutulmuş ve bu kişi tevkif edilmiştir.¹⁰² Demokrat'ın yorumlarından biri de seçimlerin sahte olduğu ve iktidarın halktan kuvvet almaması bilakis halka kuvvet uygulamasıdır. Köylerde CHP'nin üstünlük kazanmasının tek sebebinin ise jandarma zoru olduğunu söyleyerek köylüye zorla oy kullandırıldığını öne sürmüştür.¹⁰³

CHP taraftarı yayın organları seçimin üstünden fazla zaman geçmeden seçim haberlerinden uzaklaşıp günlük rutinlerine dönerken Demokrat gazetesi DP'nin itirazlarını yayınlarak seçim tartışmalarını canlı tutmayı başarmıştır. Demokrat'ın öne çıkardığı konulardan biri ise CHP'nin sandık mümessillerinden biri olan Talat İrden adlı şahsın yazdığı mektubun ifşası olmuştur. İrden, İsmet İnönü'ye yazdığı mektupta Adana İstiklal Mahallesi'nde kurulan bir numaralı sandıkta DP %83 kazandığı halde onların reylerini yırtmak suretiyle de yüzde 58 gösterdiklerini itiraf etmiştir. Ayrıca seçimin 7'de bitmesine rağmen hükümet kuvvetlerinden yararlanarak gece 10'a kadar çalıştıklarını ve bu şekilde CHP'nin oylarını %80'e çıkardıklarını yazmıştır. İrden sadece kendi sandığında değil diğer sandıklarda da aynı şekilde çalışıldığını da ifade etmiştir.¹⁰⁴ Bu olayı sadece Bugün gazetesi sütunlarına taşımış ve Talat İrden'in mektubu hakkında haber yaparak İrden hakkında Cumhuriyet Savcılığı'nda tahkikat yapılmakta olduğunu ve onunla ifşa olan diğerlerinin de nezaret altına alındığını belirtmiştir. Adana Valisi de konuyla ilgili yorum yaparak Adana ilinin her tarafında milletvekili seçimlerinin tam hürriyet ve emniyet şartları altında yapıldığını ifade etmiştir.¹⁰⁵

Ifşa edilen olaylardan müspet bir sonuç alamayan DP ise protesto mitingleri düzenlemiş ve Demokrat gazetesi de bunları okuyucularıyla paylaşmıştır. Adana Demokrat Parti İl İdare Kurulu Başkanlığı seçimlerde yapılan yolsuzlukları protesto etmek ve oy hakkının kutsallığını tüm dünyaya duyurmak için İnönü Meydanında 15 bin kişinin katıldığı bir miting yapmıştır.¹⁰⁶ Refik Koraltan mitingde "Aziz Adanalılar, hayatımız pahasına olsa, millete dayanarak hakkımızı aramak ve müdafaa etmek hususunda asla tereddüt etmeyeceğiz, yeter ki, millet yaşasın, millet var olsun." demiştir.¹⁰⁷ Bu miting sadece Bugün gazetesinde haber yapılmış ve okuyuculara bu toplantıyla ilgili genel bilgi verilmiştir.¹⁰⁸

Bir diğer miting ise Ankara'da yapılmış ve bu gösteriye ise 50 bin kişi katılmıştır.¹⁰⁹ Bu mitingi haber yapan Türk Sözü gazetesi ise olaya çok farklı yaklaşmış ve "DP'lilerin birkaç saatlik bağırıp çağırması hadisesiz geçti." şeklinde bir yorumla haberi yayınlamıştır. Katılımın az olduğunu vurgulamak amacıyla da 6-7000 kişinin katıldığını ve gelenlerin büyük bir kısmının da meraklı vatandaşlar olduğunu iddia etmiştir. Konuşma yapan kişileri de kötüleyerek din propagandası yapan ya da devlet memurlarına hakaret edenlerden oluştuklarına vurgu yapan gazete her ne kadar bu kişiler seçim sonuçlarına itiraz etseler de halkın bunlara destek vermediğini özellikle dile getirmiştir.¹¹⁰ Gazete ayrıca DP'lilerin kullandığı dili eleştirerek seçime itiraz etmeye değil ama bu kadar amiyane lisana karşı olduklarının altını çizmiştir. Bu kadar çirkin bir sövmeyi CHP gibi hizmetli bir partiye reva görülmesine bir anlam verilemediğini ve demokrasiyi halka bu dille anlatmanın kötü sonuçlar doğuracağı

¹⁰⁰ "Seçimler Bütün Yurtta Usulsüz Geçti", *Demokrat*, 22 Temmuz 1946, 2.

¹⁰¹ "CHP Kazanmak İçin Bütün Kozlarını Oynadı", *Demokrat*, 22 Temmuz 1946, 2.

¹⁰² "İçel'de Seçim", *Demokrat*, 22 Temmuz 1946, 2.

¹⁰³ Mümtaz Faik Fenik, "Son Seçimi Demokrat Parti, Milletvekillerini de CHP Kazandı", *Demokrat*, 3 Ağustos 1946, 1.

¹⁰⁴ "CHP'liler! Seçimi Nasıl Kazandığınızı Kendi Ağzınızdan Dinleyin", *Demokrat*, 24 Temmuz 1946, 1.

¹⁰⁵ "Vali Akif Eyidoğan'ın Gazetemize Yaptığı Beyanat", *Bugün*, 30 Temmuz 1946, 1.

¹⁰⁶ "Davet", *Demokrat*, 31 Temmuz 1946, 2.

¹⁰⁷ "Demokratların Dünkü Mitingi", *Demokrat*, 1 Ağustos 1946, 1.

¹⁰⁸ "Demokratların Dünkü Toplantısı", *Bugün*, 1 Ağustos 1946, 2.

¹⁰⁹ "Demokratlar Ankara'da Büyük Bir Miting Yaptılar", *Demokrat*, 4 Ağustos 1946, 1.

¹¹⁰ "Dün Ankara'da Yapılan Miting", *Türk Sözü*, 4 Ağustos 1946, 2.

konusunda uyarıda bulunmuştur.¹¹¹ Benzer bir eleştiri Yeni Adana gazetesinde de yayınlanmış ve tek dereceli seçimden memnun olunduğunu ama yapılan propagandalarda memleket ve millet selametinin göz ardı edildiği dile getirilmiştir.¹¹² Burada söylenmek istenen bir şekilde muhalif seslerin artık susması gerektiği ve muhalif grupların sonuçları kabul edip önlerine bakma zorunluluğudur. İktidar gücünü tekrar ellerine alan CHP'liler bu itirazların artık bir anlam ifade etmediğini ve gerçeklerle yüzleşmenin vakti geldiğinin altını çizmişlerdir.

Sonuç

1946 yılı Türkiye Cumhuriyeti için bir dönüm noktası olarak tek partili dönemin tamamen kapandığı ve çok partili döneme geçilerek muhalif grupların birbirleriyle çetin bir yarışa girdikleri bir sürecin başlangıcını teşkil etmiştir. Bu dönem, partililik zihniyetine alışık olmayan siyasetçi ve basın organlarının farklı tepkileriyle şekillenmiş ve muhalefete bakış açısı seçimlerin de araya girmesiyle oldukça çeşitlilik göstermiştir. İktidar partisi içinden çıkan ve zamanla hükümet politikalarına tamamıyla eleştirel bir bakış geliştiren muhalefet, ülkede çok partili dönemin çıraklık dönemini oluşturarak demokrasinin işlevsellik kazanmasına katkıda bulunmuştur. İktidar partisinin özellikle kendini destekleyen basın organlarıyla ortak hareket etmesi bu yeni dönemin yansıtılmasında da kendini göstermiştir. Adana bu açıdan Türkiye Cumhuriyeti'ni yansıtacak güzel bir örnek olarak çok partili hayatın nasıl yorumlandığını göstermek için oldukça fazla önem teşkil etmektedir. Hızla gelişen ve yerleşen çok partili hayatın başlangıcını bu vilayet üzerinden izlemek Türk siyasetindeki bu kilometre taşı anlamayabilmek açısından oldukça faydalı görülmektedir.

Çalışmanın inceleme dönemi olan 1946 yılı başında Adana'da var olan üç gazete, Türkiye Cumhuriyeti'nin daha önce yaşadığı çok partili denemelerden farklı olan bu süreci DP'nin kurulmasından itibaren dikkatle takip etmiş; yeni partiye önce temkin ve destekle ve daha sonraki dönemde ise uyarı ve nasihatle yaklaşmıştır. Muhalefetin hızla taraftar yakalaması ve propaganda dilinin sertleşmesi bu değişimdeki ana sebepler olarak öne sürülebilir. 1946 yılında hız kazanan siyasi gelişmeler ve özellikle erken seçim kararları gündemi meşgul etmiştir. Adana'da muhalefetin yayın organı olan Demokrat gazetesinin bu gündemin içine dahil olmasıyla partiler arası çekişme daha da şiddetlenmiştir. Tek partili dönemin siyaset anlayışının değişime uğramaya başladığı bu dönemi hükümet yanlısı ve muhalif gazeteler üzerinden okumak da incelenen dönemin dinamiklerini anlamada önem arz etmektedir. Çalışma da bu amacın bir yansıması olarak ortaya çıkmıştır.

Finansal Destek ve Teşekkür/Grant Support and Acknowledgement	Yazar bu çalışma için finansal destek almadığını beyan etmiştir. / The author declared that this study has received no financial support.
Çıkar Çatışması/Conflict of Interest	Yazar çıkar çatışması bildirmemiştir. / The author has no conflict of interest to declare.

KAYNAKÇA

Arşivler

T.C. Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı Cumhuriyet Arşivi.

Resmi Yayınlar

TBMM Tutanak Dergisi, Dönem 7, Cilt 22, Toplantı 3, 45. Birleşim, 29 Nisan 1946.

TBMM Tutanak Dergisi, Birleşim 57, Dönem 7, Cilt 23, Toplantı 3, 31 Mayıs 1946.

TBMM Tutanak Dergisi, 59. Birleşim 59, Dönem 7, Cilt 24, Toplantı 3, 5 Haziran 1946.

Telif Eserler

Abadan, Yavuz. "Türk Demokrasisi ve Yeni Parti", *Bugün*, 22 Ocak 1946.

Adana İtidal Gazetesi, Yay. Haz. Ahmet Uçar, Kemal Erkan, Selman Soydemir. Ankara: Türk Tarih Kurumu, 2014.

Adana'nın Kurtuluş Mücadelesi Anıları, Yay. Haz. Tiraje Zeynep Yüreğir. İstanbul: Terskule, 2022.

Akalın, Hamdi. "Osmaniye Mektupları: Dertler Olaylar", *Bugün*, 25 Haziran 1946.

¹¹¹ S. Nalbandoğlu, "Muhalefette Demokrasi Edebiyatı Bu Mu?", *Türk Sözü*, 4 Ağustos 1946, 1.

¹¹² Refik Ahmet Sevengil, "Seçim Kavgasından Alınacak Dersler", *Yeni Adana*, 1 Ağustos 1946, 1.

- Atay, Suat. "Ha Şöyle Yola Gelin Baylar", *Demokrat*, 19 Temmuz 1946.
- Atay, Suat. "Türk Milleti Ne İstiyor?", *Demokrat*, 14 Temmuz 1946.
- Bakşı, Mehmet. "Günün Meselesi", *Yeni Adana*, 11 Mayıs 1946.
- Burçak, Rıfki Salim. *Türkiye'de Demokrasiye Geçiş 1945-1950*. Olgaç Yayınevi, 1979.
- Eroğul, Cem. *Demokrat Parti Tarihi ve İdeolojisi*. Ankara: İmge Kitabevi, 2003.
- Fenik, Mümtaz Faik. "CHP Propaganda İşinde de Ters Yoldadır", *Demokrat*, 9 Temmuz 1946.
- Fenik, Mümtaz Faik. ". "İdare Amirleri ve Seçim", *Demokrat*, 16 Temmuz 1946.
- Fenik, Mümtaz Faik, "Son Seçimi Demokrat Parti, Milletvekillerini de CHP Kazandı", *Demokrat*, 3 Ağustos 1946.
- Nilgün Gürkan, *Türkiye'de Demokrasiye Geçişte Basın (1945-1950)*, İstanbul: İletişim Yayıncılık, 1998
- Güven, Ferit Celal. "Demokrat Partinin Beyannamesi", *Türk Sözü*, 20 Mayıs 1946.
- Güven, Ferit Celal. "Muhalefetin Yalan Sanatı ve Saygısızlıkları", *Türk Sözü*, 28 Haziran 1946.
- Güven, Nevzat. "Kimse Hain Değildir", *Türk Sözü*, 2 Temmuz 1946.
- Koçak, Cemil. *Türkiye'de İki Partili Siyasi Sistemin Kuruluş Yılları (1945-1950) İktidar ve Demokratlar*. Cilt 2. İstanbul: İletişim Yayınları, 2012.
- Nalbandoğlu, S. "Muhalefette Demokrasi Edebiyatı Bu Mu?", *Türk Sözü*, 4 Ağustos 1946.
- Oral, Cavit. "Belediye Seçimleri", *Bugün*, 3 Mayıs 1946.
- Oral, Cavit. "Bugün'ün Büyük Bir Bahtsızlığı", *Bugün*, 17 Temmuz 1946.
- Oral, Cavit. "Efendiler, Sevinç Delisi Olmayınız!", *Bugün*, 25 Temmuz 1946.
- Oral, Cavit. "Normal Muhalefetten Anladığımız", *Bugün*, 21 Mayıs 1946.
- Oral, Cavit. "Ortaya Çıkan Hakikatlar", *Bugün*, 31 Temmuz 1946.
- Oral, Cavit. "Particilik Hayatı Başlarken", *Bugün*, 13 Ocak 1946.
- Oral, Cavit. "Seçim Mücadelesine Başlarken", *Bugün*, 21 Haziran 1946.
- Özçelik, Şeyda. "Yeni harflerin Kabulü ve Adana Basınına Yansıması: "Yeni Adana" ve "Türk Sözü" Gazetesi, *Turkish Studies*. 8/7 (2013): 393-413.
- Safa, Peyami. "CHP Kaybetseydi", *Bugün*, 30 Temmuz 1946.
- Safa, Peyami. "Uzun Bir Tereddüdün Sonu", *Bugün*, 14 Mayıs 1946.
- Sertoğlu, Murat. "Demokrat Partinin Lideri Olsaydım", *Türk Sözü*, 29 Haziran 1946.
- Sevengil, Refik Ahmet. "Seçim Kavgasından Alınacak Dersler", *Yeni Adana*, 1 Ağustos 1946.
- Sun, Zeynel Besim. "Demokrat Parti Kurma Teşebbüsü", *Türk Sözü*, 7 Mart 1946.
- Sun, Zeynel Besim. "Demokrat Parti Yeni Beyannamesiyle Çıkmazların En Çıkmazına Girmiştir", *Türk Sözü*, 16 Mayıs 1946.
- Sun, Zeynel Besim. "Hak'la Halk Bir Mefhumdur", *Türk Sözü*, 4 Mayıs 1946.
- Sun, Zeynel Besim. "Siyaset Yollarında", *Yeni Adana*, 14 Şubat 1946.
- Sun, Zeynel Besim. "Yeni Parti Münasebetiyle", *Türk Sözü*, 9 Ocak 1946.
- Temür, Haydar. *Demokrat Parti'de Parti İçi Muhalefet (1946-1960)*. İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları, 2022.
- Yalçın, Cahit. "Bir Fena Vatandaş Örneği", *Bugün*, 19 Mayıs 1946.
- Yüreğir, Ahmet Remzi. "Altı Ok'un Ezici Zaferi", *Yeni Adana*, 26 Temmuz 1946.
- Yüreğir, Ahmet Remzi. "Belediye Seçimleri, Muhalifler ve Zümreciler", *Yeni Adana*, 2 Mayıs 1946.
- Yüreğir, Ahmet Remzi. "Dünün Müdafaa-i Hukukçuları Bugünün CHP'lileri", *Yeni Adana*, 3 Temmuz 1946.
- Yüreğir, Orhan Remzi. "Seçimin Hikayesi", *Yeni Adana*, 23 Temmuz 1946.

Sürelî Yayınlar

Bugün

Demokrat

Türk Sözü

Yeni Adana